

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**De Ivstitia Et Ivre Libri Decem, Reuerendi P. F. Dominici
Soto, Segobiensis, Ord. Præd. Theologi præclariss.**

Soto, Domingo de

Venetiis, 1608

Qvaestio III. De moralibus præceptis.

urn:nbn:de:hbz:466:1-38878

QVÆSTIO III.

DE MORTALIBVS Præceptis.

S. Tho. 1. 2. quæst. 100.

ARTICVLVS I.

Verum omnia præcepta moralia pertinent ad legem naturæ

Notandum est quod ad hunc gradum pertingerent : quorum ait ad Hebr. Paul. dignum non fuisse mundum . Alius est extremus ordo peruersorum , qui finem suum in huiusmodi lubricis bonis statunt . Atque horum cupiditatem asserit Augu. esse charitatis venenum . quibus ideo periculosa esset lex , quæ temporalia promitteret . Sed tertius est medius imperfectorum gradus : qui scilicet bona temporalia sic cupiunt , vt viam indicent ad æternorum fruitionem , quare istis salutare est per hæc temporalia ad amorem Dei pellicere . Nam vt est in Psalmo Confitebitur tibi cum benefeceris illi .

Ad secundum respondetur , quod præstantia diuinæ legis præ humana inde deprehenditur , quod humana proponit præmia ab hominibus conferenda . Deos autem , illa quæ ipse est collaturus . Ob idque optimo iudicio illa largitur iustis & subtrahit iniustis : nisi quandoque ratio contrarium poposcerit . Vnde si historias veteris instrumenti perlustras , semper ille populus quamdiu Deo legique parebat , temporalium prosperitate affluerebat . & contra dum ab eius gratia decidebat , tunc cæli atque hostium aduersitatem experiebatur . Quod si iustos aliquos , quos ait ab Hebr. Paulus angustiatos , & afflictos , mala fuisse perpeffos , eiusmodi aduersis exercebat , hoc faciebat , vt eis ad maiorem coronam cederet , quamuis , & nonnullos qui exterius legem colentes internum cor in temporalibus sentiebat infixum , sequendum illud Eccl. 9 . Populus hic labijs me honorat , cor autem eorum longè est à me , Si necbat quidem in accumulationem ipsorum condemnationem illis siui .

Ad hunc gradum pertingerent : quorum ait ad Hebr. Paul. dignum non fuisse mundum . Alius est extremus ordo peruersorum , qui finem suum in huiusmodi lubricis bonis statunt . Atque horum cupiditatem asserit Augu. esse charitatis venenum . quibus ideo periculosa esset lex , quæ temporalia promitteret . Sed tertius est medius imperfectorum gradus : qui scilicet bona temporalia sic cupiunt , vt viam indicent ad æternorum fruitionem , quare istis salutare est per hæc temporalia ad amorem Dei pellicere . Nam vt est in Psalmo Confitebitur tibi cum benefeceris illi .

Ad secundum respondetur , quod præstantia diuinæ legis præ humana inde deprehenditur , quod humana proponit præmia ab hominibus conferenda . Deos autem , illa quæ ipse est collaturus . Ob idque optimo iudicio illa largitur iustis & subtrahit iniustis : nisi quandoque ratio contrarium poposcerit . Vnde si historias veteris instrumenti perlustras , semper ille populus quamdiu Deo legique parebat , temporalium prosperitate affluerebat . & contra dum ab eius gratia decidebat , tunc cæli atque hostium aduersitatem experiebatur . Quod si iustos aliquos , quos ait ab Hebr. Paulus angustiatos , & afflictos , mala fuisse perpeffos , eiusmodi aduersis exercebat , hoc faciebat , vt eis ad maiorem coronam cederet , quamuis , & nonnullos qui exterius legem colentes internum cor in temporalibus sentiebat infixum , sequendum illud Eccl. 9 . Populus hic labijs me honorat , cor autem eorum longè est à me , Si necbat quidem in accumulationem ipsorum condemnationem illis siui .

Quæstio præsens non tantum mouetur de præceptis Decalogi , verum vniuersim de cunctis quæ per se ad mores , pertinent . Ad quam duabus conclusionibus respondetur . Prior est , Vniuersa moralia præcepta non solum quæ veteri testamento scripta sunt , immo si quæ sint alia , sunt de lege naturæ ,

monem, vbi de lege Euangelica dicitur nobis restat.

Ad primū arg. Ad primum igitur argumentum respondetur, tres esse hominum ordines quantum ad temporalium cupiditatem distinctos. Vnus enim est perfectorum, qui neutrum oculum ad huiusmodi fluxibilia bona communiciunt, sed illis prorsus abiectis Deo infixi sunt. In quo ordine non erat ille populus: licet quidam rarissimi hunc gradum pertingerent: quorum ait ad Hebr. Paul. dignum non fuisse mundum. Alius est extremus ordo peruersorum, qui finem suum in huiusmodi lubricis bonis statunt. Atque horum cupiditatem asserit Augu. esse charitatis venenum. quibus ideo periculosa esset lex, quæ temporalia promitteret. Sed tertius est medius imperfectorum gradus: qui scilicet bona temporalia sic cupiunt, vt viam indicent ad æternorum fruitionem, quare istis salutare est per hæc temporalia ad amorem Dei pellicere. Nam vt est in Psalmo Confitebitur tibi cum benefeceris illi.

Ad secundū arg. Ad secundum respondetur, quod præstantia diuinæ legis præ humana inde deprehenditur, quod humana proponit præmia ab hominibus conferenda. Deos autem, illa quæ ipse est collaturus. Ob idque optimo iudicio illa largitur iustis & subtrahit iniustis: nisi quandoque ratio contrarium poposcerit. Vnde si historias veteris instrumenti perlustras, semper ille populus quamdiu Deo legique parebat, temporalium prosperitate affluerebat. & contra dum ab eius gratia decidebat, tunc cæli atque hostium aduersitatem experiebatur. Quod si iustos aliquos, quos ait ab Hebr. Paulus angustiatos, & afflictos, mala fuisse perpeffos, eiusmodi aduersis exercebat, hoc faciebat, vt eis ad maiorem coronam cederet, quamuis, & nonnullos qui exterius legem colentes internum cor in temporalibus sentiebat infixum, sequendum illud Eccl. 9. Populus hic labijs me honorat, cor autem eorum longè est à me, Si necbat quidem in accumulationem ipsorum condemnationem illis siui.

Præceptis.

Argu.

Argu.

Paulus

Paulus

Prima conclusio

Probatio. Probatur conclusio, Præcepta moralia, sic definitum est, à ceremonialibus iudicialibusque distare quod per se, hoc est natura sua, quacunque seclusa positiva lege ad mores pertinent, nam ceremonialia atque iudicialia non per se, sed quia per arbitriam legem polita sunt, ad mores attinent. Probitas autem morum per ordinem ad rationem naturalem, quæ humanarum adionum proprium principium est, existimari debet: Sicuti lapidis aut ligni rectitudo per hoc, quod non ita commiserantur, nempe ut illi mores dicantur, sintque probi, qui rationi concordant: reprobi autem, qui ab eadem discrepant, rationis autem iudicium, tam præctium, quam speculatiuum ex principijs ad cõclusiones procedit, hoc enim ipsum est ratiocinari. Fit ergo consequens, ut omnia præcepta moralia, siue principia sint siue conclusiones, sint de iure nature, ius enim nihil aliud est, quam regula. Secunda conclusio. Præcepta id genus moralia in triplici gradu sunt de iure nature, secundum tres diversos modos, quibus ab eisdem primis nature principijs descendunt. Quædam enim sunt conclusiones, quæ protinus nullo ferè negotio, sed qualicunque consideratione quisque per eadẽ uniuersalia principia approbat aut reprobatur. Et hæc sunt in primo gradu. Sicuti. Honora patrem tuum & matrem tuam: Non occides, non furtum facies: & huiusmodi. Ex illo namque principio, Id facias alijs quod tibi fieri uis sub sumpta hæc, naturaliter quoque per se nota, quod uelles à filijs tuis honorari, sequitur quod & tu debes honorare parentes. Nisi maius ex illo id deducere, quod qui beneficium recipit, beneficium debet, summum quippe temporalium beneficium est, quod a parentibus recipimus. Rursus ex illo, Id ne facias alijs quod tibi fieri non uis, subsumendo statim quod nolles ab alio ladi uel in persona, uel in bonis colligitur. **Secundus** Non occides, Non furtum facies, Non adulterabis. Alia uero sunt quæ non statim cuiusque ratio ex eiusdem principijs colligit, nisi subsidio adiuta sapientum, quorum est penitus res meditari. Veluti illud Lcui. 19. Coram cano capite consurge & honora personam senis. Hoc enim non est adeo notum, quam debitum honorandi parentes. Et illud Euangelij, Ne dicas fratri tuo, Racha: quod non tam manifestum

est, quam prohibitio non occidendi. Sed alia sunt, quæ licet sint rationi naturali consentanea: tamen non potest per seipsa ratio nisi diuinitus illustrata attingere. Cuius ordinis multa sunt quæ ad diuinum cultum pertinent. Non facies sculptile: Non assumes nomèn Dei tui in usum. Hæc enim & similia eadem ratio naturalis nisi diuino fulgore irradiata, non medullitus callet. Quo autem hæc plusculum lucis accipiant, arguitur contra, & primo, Præcepta moralia atque iudicialia, ut quæstione proxima dictum est, deriuantur quoque à iure nature: nam sunt etiam rationi congruentia; alias non haberent rationem legis, ut superiori libro monstrauimus, deberent ergo collocari in aliquo gradu iuris nature. Mox, præcepta. Decalogi, uel censentur principia uniuersalia iuris nature, uel cunclusiones. Primum dici non potest, quoniam, ut S. Thom. docet non sunt nisi conclusiones inde proximè pollulantes, si ergo sunt conclusiones, quomodo collocantur in primo gradu? Item illa, quæ supra naturam Deus nos docet, non sunt de lege nature, cur ergo illic cõstituimus tertium gradum? Ad primum ex superioribus colligitur responsio. Etenim etià ceremonialia ac iudicialia à iure nature descendunt, non tamen per consequentiam, & illustrationem naturalem, sicut conclusiones ex principijs, sed per determinationem generis ad speciem, legislatoris arbitratu. Et adeo potius ponuntur in altero ordine à lege nature remoto, quam collocentur in eius recta linea. Ob idque hæc non permanserunt sub lege Euangelica, sicuti moralia, sed abolita sunt. De materia uero secundi argumeti, variè a doctores opinantur. Nam in 3. sententia, distin. 37. Scotus & Scholasticorum nonnulli uniuersalia principia nature constituunt in primo gradu, conclusiones autem tam secunda tabulæ Decalogi quam alias in secundo. De istorum autem opinione infra articulo 8. pressius disputandum est. Interim tamen profectè animaduertenda est sententia S. Thom. ne quis fallatur, arbitratus Decalogum constituere inter uniuersalia principia, pro eo quod ipsum statuit in primo gradu. Enim uero prima per se nota principia non faciunt gradum, sed sunt radix & fons: gradus enim idè est, quod gressus, unde sicut in linea consanguinitatis stirps, & radix

Tertius. Obijcit aduersus ipsam ueritatem. Prima ratio. Secunda ratio. Tertia ratio. Ad primam objectionem. Ad secundam. Scotus.

Argu. Secunda conclusio. Triplex modus a quo moralia præcepta a naturali bus descendunt. Primus. Argu. Paulus. Paulus. Primus conclusio.

SOTO
de iure
Legibus
3
Dist
13

non est gradus, sed fratres inde proximè cadescentes sunt in primo: sic in iure naturæ principia non sunt gradus, sed quæ inde consequentiâ descendunt. Et per elongationem ab eisdem principij cæteri gradus discernuntur. Itaque cum in De. alogo sint duæ tabulæ, septem posteriora, quæ sunt in secunda, collocantur in primo gradu: in secundo uero illa quæ sunt extra Decalogū.

Ad tertiam. Qualia sunt præcepta honorandi seniores, & alia quæ non pertinent ad iustitiam. Sed in tertio consistunt præcepta primæ tabulæ. Igitur non statuuntur in tertio ordine, propterea quòd non sint omnium dignissima, immo propterea indicantur à principijs naturæ elongatoria, quòd ob suâ sublimitatem ratio nostra illa non plenè inde elicit, nisi diuinitus adiuta. Sicuti & in illis secundi gradus sapientum indiget disciplina. Alter igitur dignoscitur inter hæc dignitatis ordo, alter uero cognitionis. Quid enim naturæ amicus consentiens, quid uere dignius quàm præcepta primæ tabulæ, quippe quæ ad cultum unius Dei spectant: Et tamen quia ab humana cognitione sunt remotiora, nullum inter Ethnicos scelus tã late percrebuit, quàm idololatriæ impietas. Nam circa alia præcepta secundæ tabulæ minime erratum est: Et circa illa, quæ sũnt in secundo gradu minus quam circa primam tabulam. Atque hic ordo cognitionis est, quem scientissime S. Tho. per gradus distribuit. **Quest.** Quæret autem hic forsasse Lector, utrum omnes gradus illi prohibiti Leui. 18 essent de iure naturæ? Respondetur uerò, quòd illi qui per lineam rectam ascendebant, iure naturæ erant prohibiti: ut, Turpitudinem matris tuæ non reuelabis. Et cum filia & cum nepte: præterea cum nouerca & cum sorore. Alia uerò ad latus posita, ut cum sorore matris, aut patris, aut cum uxore fratris, non erant prohibita, quia mala, sed mala, quia prohibita iure diuino positio. Quocirca illa quidem erant moralia: hæc uerò iudicialia. Ac proinde isti posteriores gradus nõ sunt in Euangelio prohibiti: essentque iure naturæ liciti, nisi Ecclesia humano iure illos interdixisset propter deformitatem, quàm præ se ferunt: sed de his latius articulo octauo inter agendum de istorum dispensatione.

Ad primam arg. Et per hæc patent argumentorum solutiones. Dicuntur enim præcepta moralia,

disciplina: propterea quòd nõ sunt prima uniuersalia principia per se nota, sed quæ dilucidatione nonnulla indigent. Et ad secundum respondetur, quòd licet i leges humane aliquæ ad ieiuncti iuri naturæ, sic & diuina adiecit ceremonialia & iudicialia. Atque ad tertium respondetur, quòd etsi fides sit lumen supernaturale, nihilominus necessaria est ad dilucidandum nonnulla naturalia præcepta: quæ licet colligantur ex iure naturæ, tamen propter suam celsitudinem indigent supernaturali radio, ut uniuersis moralibus clarescant. Quæ ratione fides articulum unius Dei inter alios cõnumerat, qui tamen naturali lumine sapiētibus innotuerat. Ex quo fit, in illo superius asserto, nempe præcepta moralia esse, quæ per se ad bonos mores attinent, uocem, per se supernaturale lumen non excludere: sed duntaxat posituam aliam legem: ut expositum est. Itaque etsi nulla esset lex positua, naturale tamen ius præcipere unum coli Deum, & reliqua primæ tabulæ, tamen nisi lumen fidei mortalibus irradiasset, non omnes ea planè perspexissent.

ARTICVLVS II.

Utrum præcepta moralia legis sint de omnibus actibus uirtutum.

Sequitur in secundo articulo ut sufficiētiam eorundem præceptorum perpendamus. Et arguitur quòd non sint de omnium uirtutum actibus. Observatio illorū dicitur iustificatio, secundum illud Psalmi, iustificationes tuas custodiam iustificatio autem est actus iustitiæ, ergo in solâ hac uirtute uersantur cuncta.

Secundò ad idem arguitur ex nomine ipso præcepti, quòd rationem debiti significat, debitum namque ad nullam aliam uirtutem attinet, quam ad iustitiam, per quam unicuique ius suum redditur. Et accedit huic tertio, quòd lex (ut supra dictum est) ob bonum commune ponitur, quòd ut S. Ethicor. auctor est Aristoteli obiectum est iustitiæ. In contrarium est, quòd August. ait, peccatum nihil aliud esse quam dictum uel factum uel concupitum contra legem Dei. Et Ambrosius transgressionem esse legis diuine, & cælestium inobedientiam mandatorū: peccata uerò cunctis uirtutibus aduoc.

Ad sect dū arg. Ad tertiu arg.

Arg. 1

Arg. 2

Arg. 3

Arist.

Aug.

Ambros.

aduersantur ergo & moralia præcepta legis ad vniuersas protenduntur.

Prima conclusio. Articulus præfatus nõ solũ ob id in quæstionem prolatus est, vt constet quam latè virtus diuinæ legis protendatur, quæ de vniuersis virtutibus iubet: verum vt humanarum collatione eius præstantia innotescat. Tribus igitur conclusionibus dissoluitur, Prima: Leges humanæ de solis iustitiæ actibus primaria intentione præcipiunt de reliquis vero virtutibus non nisi quatenus ad iustitiam referuntur. Conclusio hæc superiori libro, q. 6. fuit genuina ratione demonstrata, quæ hic tamen in gratiam diuinæ legis recolenda est. Legis inquam cuiusque præcepta (vt supra ostensum est) ad commune bonum ordinem habent. Quapropter (vt 3. Polit. Arist. docet) secundum aduersas politias diuersæ statuatur leges: alia scilicet in Democratiâ, alia in Aristocratiâ, atq; alia in Regno, quoniam diuersimodè sibi proponunt commune bonum; lex autè diuina & humana iam supra monstratæ sunt sine differre. Nam humana solum proponit humanum bonum, quod ad pacem amicitiamque inter homines spectat, homines autem amicitia fœdera per sola externa illa officia retinent, quæ sũt virtutis iustitiæ: per quam scilicet vnicuique quod suũ est, tribuitur: lex ergo humana primaria proposito ad iustitiæ virtutem attendit. Et si quæ alia de fortitudine, deq; temperantia iubet, non nisi quatenus ad suum commune bonum referuntur. Præcipit inquam fortitudinem, non quæ cibi necessaria est ad tuas propulsandas iniurias, sed quæ rei bellicæ necessaria est, puta, ne locũ in acie deferas. Iubet idem temperantiæ moderamen, non tamen quo non sis aut tecum, aut cum tua vxore intemperans, sed quod adulterium non committas. Sententia est Arist. 5. Ethic. c. 1. vbi ais leges de omnibus distare, coniectantes aut communem omnium vtilitatem, aut optimum, aut principum, vbi tria genera politia distinguit. Secunda conclusio: Lex diuina non de iustitiæ tantum actibus sed de vniuersarum virtutum operibus, ex æquo præcepta ponit: Probatur ratione contraria: Finis diuinarum legum non est illa, quæ inter homines est beneuolentia, sed ipsorum cũ Deo amicitia, ac subinde familiaritas, tum in præsentis sæculo, tum demum in futura æternitate, homo autem non solum per offi-

cia iustitiæ & specialis virtutis fit Deo charus, verum & per vniuersas studiosas actiones, quibus homo secum rectè viuunt, non modo extere, verum etiam interna mente, in qua Deus suam impressit imaginem. Præcipit ergo lex diuina actus fortitudinis temperantiæ, mansuetudinis, &c. non solè in ordine ad iustitiam inter homines, sed insuper, quatenus in homine ipso diuinam imaginem exornant. Quare ex æquo primariaque intentione tam intellectuales virtutes, quæ sunt rationis lumina, quam morales, quæ appetitum eidem rationi subiiciunt, iubet. Nempe tres in primis Theologicas, fidem, spẽ, & charitatem: mox & quatuor morales, secundum illud Sapient. 8. de eadem diuina lege & sapientia assertum: Sobrietatem & sapientiam docet, & iustitiam, & virtutem, quibus vtilius nihil est in vita hominibus. Tertia conclusio: Nam omnia virtutum opera eodè cogendi rigore proponit, sed illa quæ ad necessarium rationis ordinem spectant, sub reatu culpæ iubet: reliqua verò, quæ ad cumulatiorem virtutum perfectionem, ornatumque attinent, sub forma consilij admonet. Qualia sunt illa, quæ pertinent ad inimicorum dilectionem, vt Prou. 25. Si esurierit inimicus tuus, ciba illum. Et reliqua præcepta misericordiæ, vt c. 3. de primitijs omnium frugum tuarum da pauperibus. Duplex autem licet exigua, dubitatio ex his sit reliqua vna scilicet differentia inter humanam legem, ac diuinam constituta. Apparet enim in contrarium, quod diuina perinde atque humana principem intentionem dirigat ad iustitiam. Nam præcipue exigit obedientiam, quæ est generalis iustitia. Præterea quidquid iubet, eo refert, vt vel particularem iustitiam, quæ est inter homines cõfoueat, vel illam qua appetitus rationi subditur, ergo nunquam exit iustitiæ tramites. Ad hoc autè facile respondetur, in hoc discrimen consistere, quod humana lex habet profine iustitiam specialem virtutem, quæ humana societas fidesque constat, lex autem diuina simpliciter cuiusque perfectionem. Nam obedientia, quæ pertinet ad legalem iustitiam, non est finis legis, sed est virtus, quæ subiecit ciues principi, finis enim legis est per obedientiam facere bonos ciues. Illa autem subiectio appetitus ad rationem, est ad finem legis pertineat, eò quod in illa

G 4 la confi-

Tertia conclusio.

Gemina dubitatio.

Prima rō dubitandi. Secunda ratio. Ad primā dubitationē.

SOTO
de iure
legibus
3
Dicitur
13

Ad sectũ arg.

Ad tertium arg.

Suadet conclusio.

Arg. 1.

Arg. 2.

Arg. 3.

Secunda conclusio.

Arist.

Aug.

Ambros.

la consistit humana perfectio, tamen cum non ordinet hominē ad alium, sed ad seipsum, non habet proprie rationem iustitiæ, sed (vt ait Ethic. Philosophus) metaphoricam, pro quanto appetitus, & ratio eiusdē suppositi considerantur vt duo. Altera vero dubitatio est, quod non videtur lex vetus vniuersas 6.) Christus collationes facta inter ambas leges, ait, Audistis quia dictū est antiquis. Non occides. Ego autem dico vobis: Qui irascitur fratri suo, &c. Et ideo præmittit: Nisi abundauerit iustitia vestra, plus quam Scribarum & Phariseorum, non intrabitis in regnum celorum. Respondetur quod quidquid Christus expressit, quod veram habeat rationem præcepti, concludatur in lege veteri, sed Pharisei erant qui eam obnubilauerant. Nam si Christus prohibuit inimicorum odium, idem etiā prohibebatur Leui. 19. vbi legitur: Non oderis fratrem tuum in corde tuo. Et si Christus concupiscentiam cordis compescuit, idem scriptum erat Exo. 28. Non concupisces uxorem proximi tui.

Aristot.

Secūda Dubitatio.

Solutio.

Ad primū arg.

Ad secūdū arg.

Ad terciū arg.

& tamen in decalogo non extant nisi decem præcepta iustitiæ, quærendum supererat, vtrum reliqua aliarum virtutum ad hæc decem reducantur? Et arguitur à parte negatiua. Prima omnium capit. vt Marth. 22. legimus, sunt: Diliges dominum Deum tuum, & Dileges proximum tuum, hæc autem nec sunt in Decalogo posita, nec videntur ad ipsum posse reduci, ergo non omnia reducuntur ad ipsum. Secundo arguitur: Tertium præceptum, Memento vt diem Sabbathi Sanctifices, apparet ceremoniale, moralia vero non reducuntur ad ceremonialia, sed potius e converso, cum moralia sint conclusiones naturalis iuris, ceremonialia vero, minimè, ergo non omnia reducuntur ad Decalogum. Tertio. Præcepta moralia non solum sunt de actibus iustitiæ, sed patent terea ad reliquas virtutes, quæ ad mores pertinent: in Decalogo autem non extant nisi iustitiæ præcepta: ergo non omnia illic reducuntur. In contrarium autem est glossa super illud Marth. 5. Beati estis cum vobis maledixerint homines, dicens, quod Moyses decem præcepta proponens, posita per partes explicuit.

Quæstio hæc inferius art. 1. vbi in particulari aliorum numerus præceptorum refertur, lucidius patebit, nunc ergo tantum in genere duabus conclusionibus absoluetur. Prior est discriminem inter decalogum ac reliqua præcepta, hoc est potissimum, quod decem illa Deus Angelorum ministerio, (vt dictum est) in tabulis Moyse insculpsit: alia, vero dedit per Moysen. Est ergo mediata speculanda differentia, quod solum Decalogum homo à solo doctus est Deo, reliqua vero ab hominibus. Rationi autem consonantissimum erat, vt Deus tanquam naturæ auctor illa ex se duntaxat doceret, quæ vel naturalis ratio per exigua adhibita consideratione ex primis naturæ principijs elicit, vel ex infusa fide protinus innotescunt, quorum hæc sunt in prima tabula, illa vero in secunda, vt inferius patebit. Et quoniam inter omnes virtutes patētissima est iustitia, in hac explicanda virtute Decalogus versatur. Quapropter duo præceptorum genera prætermisit, illa. scilicet quæ tamquam per se nota principia in mentibus nostris consignauerat, hæc enim nulla præterea editione indigebant: vt, Id ne facias alijs.

ARTICVLVS III.

Virum omnia præcepta moralia veteris legis ad decem Decalogi reducantur.

CVM definitum sit legem veterem de omnium præceptis virtutū actibus

alijs, &c. Mox & illa quæ vigilantiorẽ exigit sapientum indagacionem, quæ scilicet Moyfi & alijs deinde sapientibus docenda reliquit. Hinc ergo colligitur posterior conclusio. Nempe quod omnia ad Decalogum reducuntur. Nam ille generalia principia continetur in Decalogo, sicut principia in proximis conclusionibus, quonia. Non occides. Non furtum facies, &c. nihil aliud est, quam. Id ne facias alijs, quod tibi fieri non vis. Reliqua vero continentur in eodem Decalogo, sicuti conclusiones in suis principijs. Vt illud Leuit. 19. Coram cano. capite conserge; virtute continetur in illo quod est Honorare parentes; & Non fornicaberis, ad id quod est. Non mechaberis; & illud; Non scenoz dabis; ad id quod est. Non furaberis. At tamen quia copiosius ac luculentius artic. 11. explicanda hæc sunt, illuc vsq; reliqua sunt expectanda.

Ad primũ arg. Ad primum igitur argumentum respõdetur, ideo illa principia de dilectione Dei & proximi non esse in Decalogo expressim posita, quod nulla editione opus habebant, eo quod sint per se nota, sed Decalogus fuit illorum explicatio. Prius enim statim per fidem sit notum, vt articulo proximo patentiũ sit. Quicumque enim fatetur esse Deum, eadem ipsa confessione comperitissimum habet eundem a se esse diligendum. Neque quidquam esse potest rationi naturali apertius consentiens.

Attamen quia diligens modus, cum res sit supernaturalis, non sit cunctis mortalibus in comperto, eundem expressit in præceptis primæ tabule, ad quæ ideo præcepta reducitur, tanquam principium in suis conclusionibus contentum. Ac pari modo secundum de dilectione proximi re ducitur ad præcepta secundæ tabule.

Ad secundũ arg. Ad secundum argumentum iam supra dictum est; præceptum sanctificandi festi in genere, puta vt tempus aliquod diuinis meditationibus offeramus, non esse ceremoniale, sed morale; in particulari autem esse ceremoniale. Tertij quoque responsio itidem explicata est. Enimuero cum Decalogus illa tantum contineat præcepta, quæ Deus per se tulit, ipsam autem non nisi manifestas naturæ conclusiones exprime re decuerit, & præceptum omne præseferat rationem debiti, quæ quidem ratio in virtute iustitiæ patentior sit, in reliquis ve-

ro latentior, coniequens est, vt decalogus ea tantum præcepta complectatur, quæ pertinent ad iustitiam; Reliqua vero de fortitudine, deque temperantia, ac de ceteris, qua parte includunt rationem debiti, ad eundem Decalogum reducuntur.

ARTICVLVS III.

Utrum præcepta Decalogi conuenienter distinguantur.

Post tres superiores articulos de præceptis moralibus in genere disputatos, descendendum est peculiariter ad Decalogum. De cuius dispositione adhibentur alij quatuor, nempe de distinctione corũ, deque numero, ordine, & traditionis figura. Queritur ergo vtrum præcepta Decalogi vt iacent Exod. 26. sint conuenienter distincta in tria primæ tabule, & septem secundæ? Et arguitur a parte negatiua. Fides quæ intellectualis est habitus, & latrìa, quæ est religionis adoratio, duæ sunt virtutes distinctæ, ergo distincta sunt præcepta fidei, & latrìa, vt illud. Non habebis deos alienos coram me, pertineat ad fidẽ, quod autem subditur. Non facias sculptile, spectet ad latrìa. Ex quo fieret consequens esse quatuor primæ tabule.

Secundò. Illud primum verbum, Ego sum Dominus Deus tuus, est affirmatiuum, quod autem sequitur. Non habebis deos alienos coram me, est negatiuum; præcepta autem affirmatiua distinguuntur a negatiuis; ergo sunt duo, ac perinde resulabunt quinque primæ tabule, nempe ad iustitiam duobus alijs; Ne iures vana per eum, &, Sabbatha sanctifices. Tertio, Concupiscentiam non nisi vnam ponit Apostolus ad Rom. 7. vbi ait, Concupiscentiam nesciebam nisi lex diceret. Non concupisces, ergo vna est concupiscentiæ prohibitio, atque adeo distingui non debet in vnam concupiscentiæ vxoris alienæ, & alteram aliarum rerum. In contrarium est auctoritas Augustini super eodem loco Exodi, distinguentis tria præcepta primæ tabule, & septem secundæ.

De præceptis Decalogi, nemo negare potest esse decem, nomine id planè, & clamante. Quare de hoc vna est omnium consensus sententia. Item eodem consensu affirmant

Primũ argum. parte negatiua.

Argu. 2.

Argu. 3. Paulus.

August.

Gemina assertio de qua inter ceteros constat.

SOTO
de iure
Legibus
3
Dicit
13

Argu. 1.

Argu. 2.

Argu. 3.

Ad primũ arg.

Primo conclus.

Ad secundũ arg.

Ad tertium arg.

firmant in prima tabula fuisse scripta precepta pertinentia ad dilectionem cultumque Dei, in secunda vero illa, quae dilectionem proximi explicatè continent. At verò quot sint tam hæc, quam illa, non inter omnes unanimiter cõstat. Sunt enim tres opiniones. Prima Isychij super illud Leuit. cap. 26. Ita vt decem mulieres in vno clybano coquant panes, qui ponit quatuor in prima tabula, & sex in secunda, vt primum sit illud affirmatiuum. Ego sum Dominus Deus tuus.

Triplex opinio. Prima Isychij.

Hieron.

Secundum. Non habebis deos alienos coram me. Atqui Hieronym. Osee 10. super illud, Cum corripientur propter duas iniquitates suas eodem modo duo hæc fecerunt. Tertium ponit Isychius. Non facies tibi sculptibile: & quarum. Non assumes nomen Dei tui in vanum: illud autè de obseruatione Sabbathi, illic insertum, non censet connumerari inter præcepta, neque intelligendum esse secundum literam, eo quod cum mutatum fuerit apud Christianos in Diem dominica, non illud connumerat inter præcepta moralia. Illa namque immota permanserunt. Sed ait intelligi secundum Spiritum, vt nullum mundi huius opus vnquam faciamus. In præceptis autem secundæ tabulæ nonum ac decimum compingit in vnum. Quare non facit, nisi sex. Secunda opinio est. Origenis eodem loco, in idem, distinguentis quatuor primæ tabulæ, paulò tamen differentiùs ab Isychio. Illud enim, Ego sum Dominus Deus tuus, non facit distinctum præceptum, sed pro eodem illud existimat atque subsequens. Non habebis deos alienos, secundum vero arbitratum, Non facies sculptile, ac tertium. Non assumes nomen Dei tui in vanum, ac denique quartum Memento vt diem Sabbathi sanctifices. Reliqua vero sex cogitur veluti Isychius connumerare. His tamen non obstantibus statuitur certa conclusio, quæ est Augustini eod. m. loco, Præcepta Decalogi distinguuntur in tria primæ tabulæ, & septem secundæ. Ad horum autem perspicuam intelligentiam notandum est duarum tabularum primam haberi mentionem Exodi 31. vbi postquam enarrantur præcepta, quæ Deus dedit Moyfi in monte, subditur, Dedit quoque Dominus Moyfi completis huiuscemodi sermonibus in monte Sinai duas tabulas lapideas, scri-

Secunda opinio Origen.

Conclusio Terria opinio. August. documentum,

ptas digito Dei. Vbi neque nominantur prima & secunda, neque memoratur quid in alterutra fuerit scriptum, Hæbreorum autem confessio est, in vtraque fuisse sculpta quinta præcepta: Est quippe sententia Iosephi legis peritissimi libro tertio antiquitatum, capite sexto. Illic in quam ait in vtraque quinta verba fuisse scripta, in vna scilicet quatuor de dilectione Dei: coniungit enim in duo. Ego sum Dominus Deus tuus, & Non facies sculptile, ex quo Origenes & postea Hieronymus illam opinionem eberunt. Et in eadem priori tabula quintum collocat mandatum de honore parentibus deferendo, eam fortè ob rem, quod cum Deus sit ex quo omnis paternitas deriuatur, voluit, vt iui instar parentes nostros honore coleremus. Atqui est vero quam simillimum, sic fuisse distributa patiter præcepta, quoniam tabulæ æquales erant. Et est nata ex illis coniectura, in secunda tabula nõ extitisse nisi quinque negatiua. Non adulterabis. Non occides. Non furaberis. Non falsum testimonium dices. Non concupisces. Nam præcise hæc consulto connumerat Paulus ad Roman. 13. vbi ait. Hæc omnia instaurari illo verbo Diliges proximum tuum sicut teipsum. Nam quod addit. Et si quod est aliud mandatum, non adhibuit nisi propter illa quæ extra Decalogum vagantur. At vero quoniam duo isti ordines in duo capita de dilectione Dei & proximi resoluuntur, nõ tam ad numerũ, quam ad mysterium alij patres attendentes, illa quæ dilectionem Dei referunt, appellant primam tabulam, illa vero quæ dilectionem proximi, secundam. Mox & hoc re colendum, quod primum præceptũ trina habet in Exodo membra, scilicet, Ego sum dominus Deus tuus. Non habebis deos alienos coram me. Nõ facies tibi sculptibile. Atque hoc ansam præbuit varia de ipso opinandi. His ergo præ habitis, quia asserta conclusio duo habet membra, probatur qd in prima tabula tria sint tantum præcepta. In primis Isychius violenter nimis à Decalogi numero præceptum detruncavit obseruandi Sabbathi. Primum, quod cum reliqua in sensu literali, ceu ad mores pertinentia, fuerint illic conscripta, absurdũ est dicere illud solum in sensu spirituali fuisse permissum: cum tri eadem serie sint oia disposita. Deinde, qd cum in illa tabula de diuino cultu

præcepta
Ioseph.
Paulus.
Alteri docum.
Probatio prioris mēbris potest cõcludi.
Isychi.
Prima ratio in Secunda ratio.
homi-

homines erudirentur, curta fuisset nisi tem-
pus aliquod eidem diuino culti dicasset :
quem cultum præceptum illud explicat :

Tertia ratio. Præterea, quod cum illa fuerit explicatio
naturalis iuris, & nulli essent mortalium
quàm dijs suis non statos dies feriasent,
necessarium erat, vt Deus suæ familiæ &

Quarta ratio. festem, & eius rationem explicaret. Ad
hæc, quod sensus spiritualis abstinendi à
peccatis, parum illic ad rem attingebat : de
quo latius quæstione sequenti. Argumen-
tum autem in contrarium supra in simili
solutum est. Enimvero cum præceptum

**Solutur
funda-
mentum
prædicti
auctoris
Argum.
August.
in Orige-
nem.** diuini cultus morale sit, ritus verò in parti-
culari, ceremonialis, sit, vt vnum seruare
festum sit morale, quod autem hic aut ille
dies, pertinet ad ius Ecclesiasticum. Con-
tra opinionem verò Origenis arguit Augu-
stinus, quod idem sit, vnum colendum
esse Deum, & non habere Deos alienos.

Nam cum nemo possit duobus dominis
seruire, vnum cole Deum, accipitur exclusi-
uè: Quod autem adiicitur, Non facies tibi
sculptile, perfectius id explicat quod dixe-
rat Non habebis Deos alienos. Facere nã-
que sculptile, non est interdictum, nisi qua-
tenus idololatriæ impietas est. Nam Exo-
di 25. cap. Imagines Seraphin præcipiebã-
tur in templo collocari. Igitur cum totum
illud vnum sit, & secundum, Non aslomes
nomen Dei tui in vanum, ac tertium, Me-
mento dies Sabbathi, sit vt secundum Tri-
nitatem personarum, tria quoque sint præ-
cepta illius tabulæ: Rursus merito arguit

quod prohibitio concupiscendæ vxoris a-
liens diuersa sit ab alia, concupiscendi res
alienas. Nam secundum Peripateticum
principium, actus distinguuntur per obie-
cta: & clarum est muliebrem vsum di-
uersum esse obiectum à rerum possessione:
quare alterum ad luxuriam pertinet, alter-
rum verò ad auaritiam.

**Alia e-
iusdem
ratio.** His nihilominus constitutis, dubium in-
gerunt argumenta in initio quæstionis obie-
cta. Est enim primum in fauorem dicen-
tium duo esse præcepta: Non habebis Deos
alienos: & Non facies sculptile. Nam prius
apparet fidei: posterius verò latriæ. Ad q-
non ita multi vni perspicuè Sanctus Thom.
responder. Ait quippe non fuisse necessa-
rium, vt præceptum fidei exprimeretur in
Decalogo: nam illud præsupponitur tan-
quam principium. Sicuti aut. precedenti
dictum est de generali præcepto dilectio-

nis. Vnde Paul. ad Hebr. 2. Accedentem,
inquit, ad Deum oportet credere, quia est.
Quare non indigebat noua promulgatio-
ne: sed tamen oportuit addere præceptum
latriæ, quæ est protestatio fidei. At verò
non explicat vtrum illorum duorum sit
habendum pro præcepto primæ tabulæ.

Neque verò explicat si ne illud præceptum
negatiuum an affirmatiuum. Et idè certe
solutio eius videtur mutila. Nam inferius
articulo septimo ad primum, in præceptis
primæ tabulæ solum vnum agnoscit affir-
matiuum, de sanctificatione Sabbathi: nisi
nuans duo priora esse negatiua: & tamen
in forma communi ecclesiæ primum præ-
ceptum est. Vnum cole Deum. Sic ergo ac-
cipito mentem eiusmodi sancti Doctoris,
quam arbitror esse verissimam. Ex illis in
quam tribus membris primi præcepti il-
lud quod est in capite, Dominis tuus vnus
est non est morale præceptum: sed fidei ve-
ritas, quam confiteri tenetur quicquæ ad
eum accedit. Quæ propter cum illi qui le-
gem Dei accipiunt, iam tunc se profiteantur
eius iudicium, præsupponere debent cõ-
fessionem fidei, vt ait Paul. Atque hoc est
quod S. Thom. dicit fidem præsupponi an-
te Decalogum. Secundum autem, scilicet,
Non habebit Deos alienos, licet sit expres-
sio eiusdem fidei, pertinet nihilominus ad
latriam, & cultum. Igitur licet S. Thom. in
argumento duo illa proposuerit. Non ha-
bebis Deos alienos, Non facies tibi sculpti-
le: quasi prius ad fidem pertineret: poste-
rius verò ad latriam: responso tamen eius
est, eiusmodi distinctionem negare. Im-
mò prius censent esse primum mandato-
rum Decalogi ad latriam pertinens: poste-
rius, nihil aliud quam eius explanationem.
Sed arguis: Ergo secundum eum nul-
lum est præceptum fidei: quando quidem
a Decalogo illud excludit. Negatur conse-
quentia: immo expressè 2. 2. quæst. 1. art. 8.
illud affirmat. Quin etiam hic: sed ait quod
tale præceptum non est in Decalogo,
sed eius præambulum: sicut præceptum
dilectionis. Quo quidem præcepto &
antiqui etiam tenebantur: quin verò &
omnes in lege nature quantum ad illam fi-
dem qua ait Paul. Quia Deus, est, & quia
remunerator est. Quo sit, vt primum Deca-
logi præceptum, sit in forma negatiuum:
sed tamen affirmationem comprehendens,
vt ait statim in solutione secundi. Quare

Solutio.

S. Tho.
videtur
mutila.

Mens S.
Thom.

S. Tho.

Primū
Decalo-
gi præ-
ceptū licet
negati-
ui for-
mā præ-
ferat, af-
firmati-
onem
tamen cõple-
ctitur.
Paulus

SOTO
de iure
legibus
Dile
15

Ioseph.

Paulus.

Aliens
locum
um.

Proba-
tio prio-
is me-
ri possi-
e cõel
lychi?

Ad pri-
mū arg.

S. Tho.

Prima
ratio in
lychi
ecuda
ratio.

non fuit operepretium duo secerni, sicuti: Honora patrem, & matrem: & Non occides. Quocirca non repugnat ut affirmatiue quoque proponatur. Vnum cole Deum. Tametsi huius peculiaris consideratio questione sequenti redibit. Ad tertiam ratiōem est, ubi designata est discriminis ratio inter concupiscētiā mulieris, & auaritiā aliarum rerum. Attamen quoniam ambę in vnam generalē ratiōē appetendi coeunt, sub eodem nomine Paulus vtramque complexus est.

Ad tertium argumentum.

ARTICVLVS V.

Vtrum preceptorum Decalogi numerus congruat.

In articulo precedenti de distinctione tantammodo preceptorum primę & secundę tabule definitum est: ita quod illico subsequitur de numero disputare, videlicet, an denarius congruat? Et arguitur a parte negatiua: Peccatum, ut supra ex definitione quam Ambrosius, quam Augustinus, est transgressio diuine legis: peccata autem trifortia sunt: nempe, quibus quis peccat aut in Deum, aut in proximum, aut in seipsum. cum ergo in Decalogo nullum preceptum tertij generis existat, puta quo homo in seipsum componatur, diminutus est. Secundo: & in precepto tertio primę tabule apparet cultus: cum ex tam multis solennitatibus ac sacrificijs, quibus Deus colebatur, de uno tantum Sabbatho mentionem fecerit. Atque idem fit argumentum contra secundum: vbi tantum cautum est, ne nomen Dei assumatur in vanum: cum tamen præter petiurium passim oboriantur blasphemie, falsęque doctrinę, quibus Deus ab hominibus dehonestatur. Atque adeo simile obijcitur contra quartum preceptum. Nam vnusquisque naturali federe non solum parentibus dilectionem debet, verum & filijs, ac ceteris, seu sanguine, seu quauis alia necessitudine coniunctis: ergo cum auctore Pauli ad Timotheum. i. finis precepti sit charitas, de horum singulis debuerunt singula scribi precepta. Tertio arguitur: Quandoque peccati genus prius corde, quam opere committitur. Nam vt ait Christus, ex corde exunt cogitationes prauę, adulterię, & c. sed in moechia, & furto, scorsum,

Arg. 1. Ambrosius Augustinus.

Arg. 2.

Arg. 3.

post operum prohibitiones. Non moechaberis, Non furtum facies: explicantur peccata cordis: Non concupisces rem proximi tui, & Non concupisces uxorem proximi tui: ergo eadem regulā debuit & in reliquis obseruari. Et quarto postremoque arguitur: Appetitus sensitiuus in irascibilem & concupiscibilem diuiditur, quarum vtraque pars sedes est corrupti affectus: ergo sicut concupiscibilis singularibus preceptis infrænata est, ita debuit & irascibilis compefci. In contrarium est illud Deut. 4. Olliendit vobis pactum suum quod precepit vt faceretis. Et ecce verba quę scripti in duabus tabulis lapideis. Quę quidem sunt priorius.

Quęstio facillima est nempe ad hoc tantum mota, vt argumentorum dubia dilucidentur. Est ergo conclusio competentissimum esse numerum Decalogi, quę non solum generali illa ratiōe patet, quod Dei perfecta sunt opera, verum & peculiaribus a fine legis oblati. Dicitum enim est finem diuinę legis esse hominem, tum in ordine ad Deum instituire, tum deinde in ordine ad proximos: Deo autem cum primis fidelitatem debemus, quę in hoc consistit, vt eius honorem nemini præterquam ipsi deferamus: hoc ergo primo precepto cauetur, Non habebis Deos alienos. Mox debemus eidem reuerentiam quę in hoc posita est, vt nihil in eum iniuria iactamus: quod cauetur precepto secundo: Non affumes nomē Dei tui in vnum. Pręterea, ob beneficia quę in nos tam ampliter collocauit, debemus ei obsequium famulatum, nempe vt tempora quadam succedamus, quę eius meditationi donemus: de qua re tertio precepto commoneur. Et quoniam inter beneficia hæc primum fuit creationis opus, designatus dies Sabbathi, quo illo opere absoluto, requieuit Deus. Oido autem hominis ad hominem vel peculiaris est, vel generalis. Peculiare autē debitum, atque omnium illustrissimum est, quo filij tenentur parentibus obsequi, à quibus, secundum Deum, vitam quę bonorum omnium basis est, susceperunt. Et ideo statim post tertium de famularu qui Deo dentur, subsequitur quartum de honore parentibus deferendo: adeo, vt sicut paulo antea dicebamus, non sit verò dissimile in priori tabula fuisse conscriptum. Generalē autē homo ordinē hęc ad reliquam mortaliū

Postre-
mū arg.

Conclu-
sio re-
spōsiua.

Prima
ratiō 2
conclu.

Secūda
ratiō

Ad
mā

Vic-
lucio
S. 7

lium vniuersitatem, quibus iure naturæ socius est, quibusque perinde id debet, ut æmini, neque opere, neque ore, neque corde sit nocuus. Opere autem primo nocumentum infert quis alteri, in propriam personam, adimendo ei vitam, quæ omnium est temporalium honorum maximum. Idque adeo prohibetur præcepto quinto. Non occides, ubi lexio omnis corporea interdicitur. Secundò, in personam sibi coniunctam: quod prohibetur sexto. Non machaberis. Tertiò in bona exteriora, quod inhihetur septimo: Non furum facies. Ore autem nocet, qui cuius famam lædi: quod ubique vetatur præcepto octauo. Non loqueris contra proximum tuum saluum testimonium. Sed corde iniurius quisque est in quemlibet, per concupiscentiam, siue quæ ad luxuriam pertinet, quæ nono præcepto, sexto respõdenti infrañatur. Non concupisces uxorem proximi tui. Aut secundum auaritiam: quæ decimo tandem præcepto compefitur. Non concupisces rem proximi tui. Nam tales cupidines iniuriöse existunt, ut potè quæ radices externorum operum sunt, secundum uerbum Christi: De corda excunt cogitationes prauæ, adulteria, &c. Atque ut scitè S. Thom. adnotauit, tres isti ordines in præceptis primæ tabulæ dignoscuntur. Nam primum. Non facies tibi sculptile, opus exterius inhihet. Non affames nomen Dei tui in vanum, oris impudentiam: sed, Memento diei Sabbathi, pro fine habet internam mentis contemplationem. Et quoniam flantim artie: r. videndum est, quemadmodum alia præcepta ad hæc decem reuocentur, & quæstione sequenti de singulis est resumendus explicantiõ sermo, satis in præsentiarum fuerit summam cuncta uerbis sermè S. Thom. retulisse.

Ad primũ arg. dubitabatur, cur in Decalogo, nullum fuerit præceptum adhibitum de uirtutibus quæ hominem in seipso peculiariter componunt, sed tantum illa quæ ad iustitiam, quæ humana societas retinetur fuerint illic expressa. Prior responsio D. Thom. eademque bifõrmis est quod cum præcepta cuncta sint ad dilectionem relata, illa opus fuerit prorsus exprimere, quæ caligans ratio non clarè perspiciebat: proprius autem amor nemini unquam mortalium nõ in-

notuit: adeo est naturæ inditum, ut res omnis seipsam deligat, seque omnino conseruet. Vel fortè, quod cum in Decalogo iubeatur homo Deum, & proximum diligere, illic satis planè præcipitur sua cuiusque dilectio. Nam rectus hominis suiipsum amor, est debitum ordinem ad Deum tenere, & ad proximum. Qui enim Deum diligit, cunctas in se passiones extinguit siue concupisibiles, siue irascibiles appetitus, quibus ratio perturbatur, quæ nos Deo subiectos continet. At uero posterior responsio plausibilior est: nempe quod Decalogus, ut supra diximus, hoc a reliquis præceptis distat, quod ipsum Deus per se nos docuit: iuxta illud Deut. 10. scripsit in tabulis, iuxta id quod prius scripserat, uerba decem, quæ locutus est ad uos Dominus. Deum autem eum naturæ auctorem illa nobis decuit per se prorsus iubere, quæ statim naturali lumine humanæ menti promittant, ubi id eum lumen non est caligine obductum: Vnde cum præceptum omne rationem habeat debiti: ratio autem debiti ad iustitiam spectet, quæ est hominis uel ad Deum, uel ad alium hominem, (nam iustitia est ad alterum) congruentissimum fuit, ut præcepta tantum iustitiæ quæ primæ sunt nature conclusiones, Deus nobis in Decalogo exprimeret. Ratio namque debiti hominis ad seipsum, non ita naturali luce clarescit. Primo enim aspectu apparere cuique potest, in his quæ ad seipsum pertinent, liberam habere potestatem: ob idque uirtutes fortitudinalis, ac temperantia, quæ hominem respectu suiipsum moribus instrunt, Moysi & reliquis sapientibus commisit, quas mortales docerent. De his nimirum eos erudientes, quæ sibi quisque propriè debet.

Ad secundum eadem ratione respondetur, quod non fuit concedens, ut uniuersa Deus, particularim exprimeret, sed per capita: ad sanctificationem autè Sabbathi reliquæ omnes solennitatum obseruationes referuntur. Omnes enim erant instituta, tum in memoriam alicuius præteriti beneficii, tum in figuram alicuius futuri. Preteritorum autem caput fuit, creatio mundi, quæ per Sabbathum in memoriam reuocabatur: & inter futura præcipuum est nectis quies in Deo, quæ in præsentis seculo fit per gratiam, atque in futuro per gloriam: secundum illud Isa. 58. Si auerteris Sabbathum

Altera solutio.

Ad secundũ arg.

NOTO
EURE
LEGIS
DIE
15

baiho pedum tuum, vocaberis Sabbathi Domini delicatum, & sancti domini gloriosum: haec autem quiete Sabbathi, praesignabantur. Reliqua vero vt celebratio Phale, quae commemoratio erat beneficii liberationis populi de Aegypto, & vmbra futurae passionis Christianaeque id genus cuncta ad hunc ordinem referebantur. Et pariter ad aliud membrum respondetur, quod prohibitione assumptionis diuini nominis in vanum reliqua omnia vitia, seu falsa doctrina, seu blasphemiae comprehenduntur. Ac simili subinde modo respondetur ad tertium membrum eiusdem argumenti, quod omnia alia amoris debita in quarto praecipito quodammodo continentur. Explicatum enim est cur in Decalogo ea tantum continentur praecipita, quae manifestam repraesentant rationem debiti. Quod autem homo neminem laedat, manifestum debitum est: & ideo vniuersaliter nocumenta sex praecipitis prohibita sunt, videlicet, vt nemini nemo illa inferat. At tamen quod quis quidpiam alteri, seu debitum conferat, non sic est lumine naturali notum, sed id tantum quod parentibus liberi geniturae lege debent rationeque educationis & disciplinae. Quapropter Deus illud in Decalogo expressit. Reliqua vero vero beneficia, quae ob alias necessitudines & naturae coniunctiones debent, Moyse & prudentibus caeteris, vt supra dictum est, explicanda demandauit, vt quod patres debent filiis, quae quidem debiti ratio non est quasi aliquid ab illis susceperint, sed quod sunt aliquid ipsorum, & amando se ipsos suas amant proles, vt 8. Ethico. auctor est Aristot. Sed de his reductionibus aliorum praecipitorum in Decalogum articulo. 11. Ad tertium vero respondetur, quod etsi quacunque prohibitione condetur naturae opus, una interdicitur & eius affectus, nihilo minus differentia est quod in his, quae natura ipsa exhorrescit, vt homicidium, & falsitas, quia eorum cupidus non est per se affectiua, sed propter alias passiones, puta propter vindictam, vel auaritiam, satis fuit opus ipsum inhiberi. In illis vero, quae sunt sensui leta, vt sunt venerea, & rerum affluentia, quoniam eorum appetitus per se ipse delectat, deicit non solum opera prohiberi, verum seorsum appetitus, vt ipse in quo vincendo peculiaris est difficultas, sed de hoc ite-

rum quaestione proxima. Ad quartum denique respondetur, quod cum ex passionibus concupiscibilis appetitus, illae refulent quae sunt in irascibili, na ex amore illius, quod obiecat, nascitur contrariorum repulso, sedato concupiscibili nulla praeterea opus fuit prohibitione irascibilis.

ARTICVLVS VI.

Vtrum praecipita Decalogi debito sunt ordine disposita.

Post distinctionem & numerum praecipitorum, sequitur de eorum ordine meditari, an fuerit lucidius. Arguitur ergo a parte negatiua. Primum quod cum cognitio nostra a sensu incipiat, & dilectio proximi expositior sit sensui quam dilectio Dei, secundum illud 1. Ioann. 3. Qui fratrem suum quem videt non diligit, Deum quem non videt, quomodo potest diligere? posterior tabula quae ad dilectionem proximi spectat, debuit loco praecedere priori, quae pertinet ad dilectionem Dei. Mox, quod cum praecipitis negatiuis prohibeantur mala, affirmatiuis vero instituantur bona, & via naturae (vt Comm. praedicam auctor est Boet.) prius sint extirpanda vitia, quam inserantur virtutes, secundum illud Psalmi. Declina a malo, & fac bonum. Et illud Isaiae, Quiescite agere peruersae, discite bene facere. vnde & Lyricus.

Virtus est vitium fugere, & sapientia prima Stultitia caruisse.

Consequitur vt praecipita negatiua deberent affirmatiuis antecere. Ac perinde praecipita cordium cogitationes inhibentia, illis quae manus ab operibus arcent, quando quidem radix operum cor est. In contrarium est quod Decalogi ordo dispositio Dei fuit, cuius, vt ad Roman. 13. ait Apostolus ordinata sunt opera.

Facillima est quaestio, sed tamen scitu digna, ad quam quatuor conclusionibus respondetur. Prima est: Praecipitorum ordo exigebat, ut prius homines respectu Dei instituerent, quam ipsos inter se iniuicem. Probat ex illo praecipito fundamentum, nempe quod Decalogus ea primum debuit continere mandata, quae naturali

Ad tertium arg.

turali lumine illuſceſcunt. Inde enim pro-
 tinus colligitur, vt quo ordine ſunt quæq;
 rationi propinquiora, eorumq; contrario
 eidem magis diſſona, eadẽ debereat in ſe-
 ric eſſe priora: ſinis autem ſupremus no-
 ſtrarum actionum primum ſe omnium ra-
 tionis offert: & peccatum in ipſum grauius
 eſt quàm circa media, ſit ergo conſequens,
 vt præcepta quibus Deo, qui ſinis eſt no-
 ſter, proximè ſubdimur, primæ ſeli con-
 gruunt. Qualia vtiq; ſunt tria prioris ta-
 bule. Et confirmatur analogia ab exerci-
 tu ſumpta. Prius enim debet milites in or-
 dine ad principem inſtitui quam interſe:
 nam & grauius peccatur in ipſum, quam
 ſimiles in militem delinquant. Secunda cõ-
 cluſio. Inter præcepta prioris tabule illo
 debuit eſſe primum, quod ad latrã, id eſt,
 ad cultum vnus Dei attinet: ſecundũ quo
 ei reuerentia exhibetur, ac perinde ter-
 tium quo eidem impenditur famulatus.
 Primum enim fundamentum & baſis mi-
 litie eſt, vt fide à milite data, ſacramẽtoq;
 firmata ſoli principi militet, pactum om-
 ne & conuentum cum inimicis abiurans.
 Quare hoc eſt grauiſſimum omnium ſcel-
 lus, ſit talis fracta fide ad hoſtes deſciſcat.
 Quo circa primum præceptum eſt, ne ha-
 beamus Deos alienos. Huic autem prox-
 mum de reuerẽtia, quæ ſoli Deo debetur:
 ac tertium de famulatu eidem præſtando.
 Grauius enim in honorem principis pec-
 cat qui eum dehonorat, quàm qui ei non
 obſequitur. Quapropter ſecundum præcep-
 tum eſt, ne nomen Dei vanè uſurpetur
 ac demum tertium, vt eius Sabbatha cele-
 bremus. Tertia concluſio: Et præceptis, qui-
 bus inter ſe homines amicitia congluti-
 nantur, illud debuit eſſe primum, quo iu-
 bentur parentibus honorem exhibere.
 Ratio iam ſupra facta eſt, nempe quod
 licet nemini ullus debeat nocere, tamen
 beneficium conferre non omnis omni-
 bus debet, ſed ſolis parentibus. Qua-
 propter ratio debiti, quæ in omni præ-
 cepto, id eſt, apertior eſt reſpectu paren-
 tum, atque adeo præceptum illud deb-
 uit cæteris negatiuis præponi. Quarta
 concluſio: In negatiuorum ſerie ille ſer-
 uari debuit ordo, qui eſt inter malorum
 grauitates, quæ eiſdem prohibentur: gra-
 uius autem homo læditur, opere, quàm
 verbo, & verbo, quàm corde. Atque opere
 tunc maximè, cum vita priuatur quæ om-

nium eſt bonorum temporalium ſummũ.
 Mox ſi lædatur in perſona coniuncta, vn-
 de proliſ certitudo perit, ac tertio ſi diſpen-
 dium bonorum patiat. Ob idque quinto
 prohibetur homicidium, ſextoq; adu-
 lerium ac ſeptimo furtum, atque octauo ſal-
 ſum teſtimonium: nonò vero concupiſcẽ-
 tia alieni thori, ſed decimo auditas aliarũ
 rerum. De quibus ſigillarim quæſtione p-
 xima dicendum eſt.

Ad primum igitur argumẽtorum quæ-
 ſtionis reſpondetur, quod et ſi ad ſentum
 notior nobis ſit dilectio proximi quàm Dei,
 tamen viceuerſa hæc eſt illius ratio & cauſa,
 & præceptorũ ſerie, debuit ſequi digni-
 tatis ordinem. Et eodem modo reſponde-
 tur ad ſecundum, quod eſt circa eandem
 materia quantum ad executionem prius
 ſit à vitijs ceſſandum, qui ſtudioſè agen-
 dum, neque poſſit ſtudioſus habitus gene-
 rari, niſi uiuulo depulſo: tamen intentioe
 legillatoris prior occurrit virtus propter
 quam expelluntur vitia: atque adeò digni-
 tatis ordine etiam in eadem materia de-
 buerunt præcepta virtutum anteferri pro-
 hibitionib; contrarium diſtorum. Sed præ-
 terea quando præcepta in diuerſis materi-
 jſ inſtituuntur, excellentior debet prefer-
 ri: præcepti autem de honorãdis parenti-
 bus diuerſa materia eſt ab illis, quæ præce-
 ptis negatiuis ſubiiciuntur, eademque præ-
 ſtantior, atque adeò ſuo merito eſt præla-
 ta. Sed ad tertium reſpondetur, quod eſt
 peccata cordium cauſa ſint operum, atq;
 adeò priora in executione: tamen quoniã
 opera grauius offendunt, eorum prohibi-
 tio citius occurrit rationi.

ARTICVLVS VII.

Utrum præcepta Decalogi congruenti modo tradantur.

I Nhoc deniq; articulo ſeptimo adhibe-
 tur ſermo de forma & figura præcepto-
 rum vnũ. ſ. perſpicuus fuerit ac debitus
 tradendi modus? Et arguit à parte negati-
 ua. Affirmatiuis præceptis inſtituimur ad co-
 lendas virtutes, negatiuis verò ad vitia ca-
 uenda: in quacunq; autẽ materia oppo-
 nitur virtuti vitium: in quacunq; ergo
 debuerunt cõgeminari præcepta affirma-
 tiua & negatiua: videlicet vt non ſolam
 iube.

Series præceptorum negatiuorum.

Ad primũ arg.

Ad ſecũdũ arg.

Ad tertiuũ arg.

Primũ arg. à parte negatiua.

SOTO
de iure
Legibus
III
13

Ad quæ-
ſtiã arg.

Rõ p
conclu.

Confir-
matio.

Secũda
conclu.

Proba-
tio.

Tertia
conclu.

Ratio
conclu.

Quarta
conclu.

Argu.

Paulus.

Prima
conclu.

- iuberemur non occidere, uerum & uitae proximi consulere, atque in alijs pati modo.
- Argu. 2. Secundo: Cum lex omnis ratione censetur, non erat cur tantum primo atque tertio praeceptis subderetur praeceptionis ratio, sed debuit omnibus pariter subscribi.
- Argu. 3. Tertio, Cum praeceptorum obseruatio, sit praemiorum meritum, nulla apparet ratio quare solis primo & quarto propositum fuerit praemium.
- Argu. 4. Quarto: Postquam poena, ut dictum est causa est obseruanda legis, praesertim apud priscos, cum testamentum illud lex esset timoris: debuit ergo omnibus supplicij commemoratio adhiberi: quae tamen non nisi primo & secundo adhibita est. Ac deinde quinto arguitur: Cuncta diuina praecepta sunt altissima memoria retinenda, secundum illud Prouerb. 3. Describere ea in tabulis cordis tui. Respondendum ergo est, cur non nisi tertium praeceptum sempiternae memoriae fuerit inter caetera singulariter commendatum. In contrarium autem est quod Deus, ut Sapient. 2. legimus, omnia fecit in numero, pondere, & mensura: id ergo praeceptum de eius praeceptis credendum est.

Conclu. Praesens quaestio nihil obscurior est praecedenti, ad quam ideo indubitata conclusione hac respondetur. Decalogum, ut est congruentissima distinctio, numeroque & ordine digestus, ita esse & luculentissima forma traditum. Splendet namque in praeceptis diuinae legis sapientia maxima, secundum illud Deutero. 4. Haec est uestra sapientia, & intellectus coram populis: sapientis autem est cuncta & ordinis luce disponere, & congruenti forma adaptare. Quae (ut ex praecedentibus liquet) in Decalogo sunt luculenter obseruata. At uero commota est quaestio ut ad argumentorum quaestita, quae quinque sunt numero, responderet.

In primo igitur argumento quaeritur cum suum unicuique uirtuti opponatur uitium, cur non in una qualibet materia combinatum est negatiuum praeceptum cum suo affirmatiuo? Responso autem est quod omnis affirmatio negationem includit: sequitur namque si est album, non est nigrum eo quod contraria non sunt compossibilia. E conuerso uero non omnis negatio infert affirmationem. Haud enim quod non est nigrum statim est al-

bum: eo quod inter contraria interstant media. Pari ergo ratione & modo non omnibus quibus tenemur non nocere, subinde obligamur lege iustitiae benefacere: Nam latius patet malorum prohibitio, quam bonorum praeceptio. Atque hac de causa nulli sex prohibitionum secundae tabulae apponitur affirmatiuum praeceptum. Tenemur inquam neminem occidere neminemque suis bonis expoliare, non tamen alienam uitam aut bona omnibus conseruare: nisi uigens ingruat necessitas: quae non comprehenditur lege iustitiae, sed misericordiae. Haec ergo praecepta, quia non sunt naturae luce adeo perua, sapientibus docenda commissa sunt. Quibus autem obedientiam obsequiamque debemus, & honorem, sunt Deus, & parentes, a quibus suo utriusque gradu esse recepit. Et ideo suppositis duobus negatiuis praeceptis respectu Dei, quibus cauetur ne fidem, quam illi soli debemus in falsos Deos traducamus, & ne reuerentiam illi debitam uanis iurationibus obscuremus, adhibetur tertium affirmatiuum de die seruando Sabbathi, quo famulatum Deo exhibeamus, & quantum de honorationem parentum. Quibus non opus fuit negationes contrarias adiungere: eo quod affirmatio obsequendi & honorandi, negationem infert de honorandi ac rebellandi. Hic autem multas nos dubia occuparent, nisi quaestione proxima accommodatorem nancisceretur locum, quibus discutentur. Enim uero dum S. Thom. in priori tabula unum tantum agnoscat affirmatiuum praeceptum, docet duo priora esse negatiua. Attamen iam supra tetigimus, & postea perspectius uidebimus quemadmodum primum scilicet, Non habebis Deos alienos affirmationem includat unius colendi. Item dubitatio hinc emergit de tertio praecepto, quod adstruit esse affirmatiuum cum tamen si Ecclesiastica sanctionem de sacro audiendo exclusit quantum ad ius diuinum attinet, non uideatur esse nisi negatiuum, quo scilicet opere seruire interdicitur: sed de his, & similibus quaestione sequenti. In secundo argumento percontabamur, cur non sua singulis praeceptis annexa fuerit ratio. Ad quod responderetur quod moralia patientiores secum afferunt rationes, quam ut eas oportuerit explicare. Sed tamen ubi uel ali-

Difficultas primo argu. praeterea. Solutio.

Prima dubitatio. Solutio.

Ad secundum argu.

quid ceremoniale commiserit, vel commune præceptum morale ad aliquid peculiare speciem applicatur, tunc operæpretium fuit rationem illius subnectere. Ob id que cū primo præcepto eliminaverit Deus alienos deos omnemque proteripserit idolorum sculpturam & ceremoniam, concedens fuit, ut rationem subiungeret, dicens, Ego n. sum Dominus Deus tuus. Et pariter in tertio, ubi morale præceptum sibi servituti ad requiem Sabbathi contraxerit, necessarium fuit rationem subdere, quod tali. f. die a mundi structura requieverit. Tertium argumentum adiectum est ad explorandū, cur non omnibus præceptis sua proposita sint premia, quando quidem sua singulis debentur? Ad quod pari modo respondetur, quod in quibus res ipsa per se lucescit, non opus erat premia adhibere, sed ubi res latet. In præceptis autem negativis secunda tabula manifestum est, quod qui ab iniurijs inferendis se cohibet, supplicia cauet, quæ in propatulo est malefactoribus decerni. At vero dum nō solum cauere mala iubemur, sed bona etiam facere, quia nativum nobis est nihil nisi intuitu præmii & commodi agere) opus fuit, ut ibi nulla utilitas appareret, vel commodum impediiri videretur, id Deus nobis exprimeret. honorandis autem parentibus nullum videbatur nō bis emolumentum agri propterea quod eū in recessu sint vitæ. potius videntur nobis impedimento esse suis fruendi nobis. Hac ergo de causa præcipiens nobis honorare parentes, non satis duxit in memoriam nobis reuocare iuseptā generationis & educationis beneficia, sed novum quoque, seculare præmii pollicens est. Ut is, inquit, longævis super terram. Et habet præmii hoc energie plurimum. Nam cum vitam a parentibus recipiamus, debemus eis suam sustentare & prolatare. Quare qui obedientiam eisdem non rependit, eisdem punitur brevitate vitæ, quam parentibus vel imprecatur, vel molestis fangat. Pari modo quia primo præcepto quo homines a cultu deorum arcantur, videri poterant beneficijs orbari, que falsi dij apparent hominibus impertiri, subiungit præmii, dicens se facere misericordiam in milla, his qui ipsum diligunt, & custodiunt præcepta eius. Similiter ad quartum respondetur de poena, quod cum non sit eius comminatio necessaria, ut Ethic. 10. auctor est Arist. nisi ubi pro-

clivior est ad malum pronitas, in illis peculiariter apponi debuit poena, in quibus patentior est præcipitatio in culpa. Et quia tum ob consuetudinem cum gentilibus promi erant Hebraei ad idololatriam, tum etiam propter effrenatam iurandi consuetudinem erant quoque; ad per iuria proni, primo tertioque. præceptis annexa fuit supplicij comminatio. Ac denique ad quintum respondetur, quod cū præceptum Sabbathi in memoriam statutum sit celeberrimi beneficij creationis peculiariter sub illa forma positum est, Memento ut diem Sabbathi sanctifices. Vel forte, quod illa determinatio singularis dici non erat de iure nature, sed ceremoniam eidem iuri superaddita, atq. ademerat ne facilius quam moralia, memoria decideret.

ARTICVLVS VIII.

Utrum præcepta Decalogi sint dispensabilia.

Post hæc examinare superest Decalogi vim, utrum super aliquo eius præcepto sit possibilis dispensatio? Et arguitur a parte affirmatiua: Si non essent mandata Decalogi dispensabilia, maxime quia sunt de iure nature, artamen (vt s. Ethic. cap. 7 auctor est Arist.) nonnulla sunt de iure nature que variari possunt, ac perinde sunt dispensabilia. Secundo: Sicut legislatori hu. manus se habet ad suas leges, sic & Deus: humanus aut princeps super suis dispensare potest, ergo & in suis Deus, eo præsertim q. Apostolus 2. Corinth. 2. tanquam Dei dispensator ait: Nam & ego si quid donavi, propter vos donavi in persona Christi. Unde fit non solum Deum, verum & eius prælatos posse in diuinis legibus dispensare. Tertio: In Decalogo veritū est homicidium, sed in hoc præcepto dispensat iudex malefactorum vindex: Dispensavitque Deus cum Abraham ut charissimum filium immolaret. Et cum Samsonē Iudic. 10. ut sese cū Philistæis occideret. Et cum Eleazaro. 1. Machab. 6. qui ab Elephantem quem occidit, oppressus occubuit. Subinde eruantur argumenta de fornicatione & de furto. Permisit enim, quim vero præcepit Osee ut uxorem fornicato, de lust. & Iur. H. cariam

Primū arg a parte affirmatiua. Aristot.

Arg. 2.

Paulus.

Arg. 3.

SOTO de iure Legibus Dile 13

Ad tertium arg.

Prima dubitatio. Solutio.

Ad secundam arg.

Ad quartam arg.

cariam acciperat, & filijs Israël vt Aegyptio-
rum vasa furtiuerent: ergo huiusmodi pre-
cepta dispensabilia sunt. Quarto arguitur
Connubium inter fratres iure natura
prohibitum est, super quo nihilominus in-
strumento veteri legitur dispensatum, vt
inter Adæ filios vsus venisse certum est, &
inter Abraham & Saram perquam proba-
bile. Denique quinto arguitur: Obserua-
tio Sabbathi est vnum præceptorum De-
calogi, idemq; Iudæis sanctissimum, sed in hoc
fuit cum Machabæis olim dispensatum,
Sic. legitur lib. 1. cap. 2. Et cogitauerunt
in die illa dicentes. Omnis quicumque
venerit ad nos in bello in die Sabbathi-
thorum, pugnemus aduersus eum ergo præ-
cepta Decalogi, sunt dispensabilia. Contra-
rium perhibetur apud Isaiam testimonium,
ca. 24. vbi quidam id o reprehenduntur
quod mutauerunt ius & dissipauerunt fæ-
dus sempiternum, quod de illo potissimum
iure intelligitur, quod in Decalogo conti-
netur.

Argu. 4

Argu. 5

Isaias.

Questio-
nis sen-
sus.

Triples
opinio-
ne de q-
stione.
Prima
opinio
Ochã.

Questio est inter eas, quæ de Decalogo
disputantur, seu digna, vt pote per quam
constat quanta sit eius auctoritas. Et enim
sentus eius non est hic tantum, vtum ho-
mo aliquis auctoritatem habeat super hu-
iusmodi præceptis dispensandi, sensus n.
hic nemini in dubium cadere potest,
quippe cum publica confessio sit, neque
penes summum Pontificem talem esse or-
dinariam potestatem, quia inferior superio-
ris leges mutare nequit, ac multo minime
naturales, quæ in nostris sunt pectoribus
impressæ. At dubium est, vtum simpliciter
eo sint vtiq; indispensabilia, vt neque ab ip-
so Deo per eius absolutam potestatem fieri
talis possit dispensatio. Vbi est postre-
mo artic. superioris libri recolendum di-
scrimen est inter tria hæc, legem inter-
pretari, & in lege dispensare quod nihil
aliud est, quam manere in genere eius
ratione, & vigore, eandem in particu-
lari casu, certisq; personis relaxare. De
hoc ergo questionis intellectu tres, vt ple-
runque solet versantur opiniones, duæ
scilicet extremæ, & vna media. Prima
per vnum extremum opinio est Ocham.
2. sent. dist. 19. vbi ait non modo om-
nia præcepta Decalogi esse dispensabilia,
verum & Deum posse contraria præci-
pere. Quod ideo contra præcipiente lau-
dabile, inquit, esset ac meritorium, con-

tra illa operari. Quin vero ait Deum esse
solo posse in nostra voluntate sui ipsius o-
dium ingignere, & nobis quoque, vt
odio eum prosequamur, præcipere. Et
vtrouque modo scietur idem odium esse lau-
dabile. Neque vero tam insignia dogma-
ta aliter quam ex suo familiari Achille sibi
habet persuase, videlicet. Quidquid non
implicat contradictionem, Deus potest
facere, secundum illud Angeli, Lucæ pri-
mo, Non erit impossibile apud Deum om-
ne verbum, hæc autem, inquit, nullam im-
plicant. Ad vero opinio hæc adeo se aper-
te rationi aduersam obicit ac subinde ab-
surdam, vt si repulsiu facilissima. In primis ar-
ticulus Patiensis eos condemnat, qui as-
firmarunt posse quemquam per odium
Dei mereri. Neque eiusmodi articulus il-
lam glossam admittit, vt intelligantur
de potentia Dei ordinaria. Nam de illa
nulla ynquam potuit esse controversia, ar-
ticulus autem non est definitus nisi ad ali-
quam dirimendam. Sed præter articulum
arguitur. Illud in primis Nominalium axi-
oma, Quidquid non implicat contradic-
tionem, Deus potest facere, perperam a non-
nullis illorum defenditur. Nam si intel-
ligatur quod quidquid non aperte duas cõ-
tradictorias intulerit Deas facere possit, fal-
sum est. Negant. n. idem ipsi duas inde
colligi contratorias, quod si homo equus,
& tamen id Deus non potest facere. Ne-
que vero Angelicus sensus alius fuit quam
quod quidquid Deus pollicetur, seu quod
quidquid factibile sit, Deus potest per-
ficere. Hoc nanque dicitur Dei verbum,
vt pote qui dicendo operatur. Secundo ar-
guitur. Id te vera dicitur implicare contra-
dictionem, quod supposita natura vnus
partis contradictionis, ex concessis insert
alteram, Et quia immutabilis natura ra-
tionalis animalis est, non esse hincibilem,
si concederetur Deum facere posse homi-
nem esse equum, esset hincibilis. Ad pro-
positum ergo, Deum odio haberi, tam in-
trinseca ratione est malum, pura sempiternæ
eius legi absolum, quam est intrinse-
cum hominem esse ronale, ergo tam re-
pugnat, id esse licitum, q hominẽ esse, eua-
demq; irrationale. Atque adeo repugnat,
Deum odiũ sui vel efficere vel præcipere. At
quo res perspectius deprehendat, fac, vbi
gratia virũ iustũ iussu Dei en ipsũ odio ha-
bere, sequeret tunc simul esse in eius gratia
a. que

Rõ vob
gatis Oc
cham.

Articu-
lus hui
sentis.

Prima
rõader
sus prio
re opiu

Secunda
ratio.

T
opi
Th
Al
P
con

Sec
con

atque in eiusdem inimitia, qua nulla esse potest aperiior contradictio. Nam quod permaneat in eius amicitia, palam est, postquam nihil aliud facit, quam eius obsequi voluntati. Quod autem sit pariter inimicus docet eius odium, quo Deum prosequitur. Nam hoc negare naturam ipsius actus cum amicitia ab amore dicitur. Itē Deus seipsum odisse non potest. Quis nanque intellectus contrarium capere posset? Et tamen tota ratio repugnantia est quod odium Dei adeo habet innatam malitiam, ut nulla recte voluntate possit illud optari: ergo similis repugnantia est, ut Deus idem alteri præcipiat, et iterum præcipere ut alter faciat secundum suam regulam & voluntatem, & simul faciat contra. Nam quid aduersantius esse potest diuina regula, quam summam bonitatem odio haberi? Negatur ergo hoc non implicare contradictionem. Est igitur secunda opinio Scoti 3. Sententiarum, dist. 17. non quidem tam extrema, sed medio incedens modo, ait quippe Bisariam quippiam esse iuris naturæ. Vno modo tanquam principium practicum ex terminis notum, vel conclusionem quæ inde sit, necessario consequens. Alii eius scholares in duos distinguunt hos gradus, sed tamen eorum præceptor pro eodē ducit ambos quantum ad rationem dispensationis. Et in talibus inquit, quæ strictissima sunt de lege naturæ, nulla esse potest dispensatio. Alia vero sunt quæ neque principia existunt necessaria, neque conclusiones inde necessario illatae, atque adeo neque necessariam habent connexionem ad consecutionem vltimi finis. Secundum eius asseritum est: Præcepta secundæ tabulæ sunt illius secundi ordinis, ob idque sunt per diuinam auctoritatem dispensabilia, præcepta vero primæ tabulæ sunt prioris ordinis quæ ideo dispensari neque a Deo ipso valent. Tercia nihilominus opinio est S. Th. loco præfati, eademque fuit Aristod. libr. 3. tra. 7. q. 5. & antiquorum, secundum quæ statuuntur duæ conclusiones quibus soluitur q. prior est: Vniuersa præcepta Decalogi tam secundæ quam primæ tabulæ sunt prius indispensabilia, vsque adeo, ut neque Deus possit super illa dispensare. Hæc enim plana mens est S. Th. ut tum toto articulo, tum clare in solutione secundi patet. Alias quæstio non esset digna tanta disputatione. Posterior conclusio. Alia præcepta quæ

extra Decalogum vagantur, neque in ipso implicite continentur, etiam si sint iuris naturæ, nihil vetat quominus sint dispensabilia. De niq. neq. vlla principia, neque conclusiones primi, secundi, aut tertij gradus, qui supra artic. 1. sunt designati, vllam dispensationem admittunt. Illa vero præcepta quæ intrinsece non continent rationem ipsam iustitiæ, sed speciales modos ipsam seruandi, dispensari possunt, pura illa quæ in Decalogo neque explicite sunt neque implicite, ut infra luculentius liquebit. Quarta, si vis, opinio est Durandi in 1. Sent. dist. 47. q. 4. qui tenet quartum duntaxat & quintum præceptum esse dispensabilia. Cuius hallucinationem infra reprobabimus. Prostantur ergo amba conclusiones S. Thom. ista bimembri ratione. In illis præceptis, ut art. vlt. primi libri monstrauimus, fieri potest dispensatio, per quæ si tali casu ad litteram seruarentur, obuiaretur intentioni legislatoris, sed per nullum preceptorum Decalogi vllò vnquam casu & ratione potest intentioni Dei obuiari, quin vero quotiescunque contra præceptum fieret, contradiceretur eidem intentioni, ergo nullatenus eorum dispensatio est licita. Maior vsque adeo nota est, ut neque aduersariis ipsis sit dubia, sed probatur minor, de qua est controversia. Intentio legislatoris præcipue, tanquam in finem, fertur in bonum commune, hoc enim est ab eius intentione inseparabile. Deinde respicit ordinem iustitiæ & virtutis, quæ media sunt assequendi tenendiq. eundem finem. Igitur quando præcepta per se intrinsece continent eandem ipsam rationem & consecutionem bonis communis, vel ordinem ipsum iustitiæ ad idem bonum, eadem subinde præcepta per se intrinseca ratione sic continent legislatoris intentionem, ut non sit ab ipsis se mouibilibus, atque adeo nec sint dispensabilia, quia nunquam contingere potest ut facere contra illa non aduerteretur intentioni legislatoris. Exempla rem ipsam patefaciunt, si iussio legis reipublicæ esset hæc. Nemo destructor sit labefactorque Reipublicæ vel hæc. Nullus iniuste agat, profecto rationi intrinsece & naturæ talium legum repugnat et dispensatio, implicitario enim est contradictionis, licere cuiquam iniuste agere, aut bonum commune impugnare, ad cuius custodiam omnes leges referuntur. Si autem lex diceret, Nemo fores vidis (dum obfessa est) pädar,

Prima probō vtriusq. conclusionis.

SOTO
de iure
Legibus
3.
Dist.
15

Ad art.
1. tra. 7. q. 5.

Rō vlt. gariō cham.

Articulus qui sentis.

Prima rōdact sus pro rē oia.

Secunda ratio.

Tertia opin. S. Th. Aluissio. Prima conclusio.

Secunda conclusio.

quia hoc non est salus ipsa reipublice sed modus ipsam seruandi nulla esset, repugnans ut aliqua de causa fieret dispensatio, puta dum fugiens dux se illuc vellet recipere. Precepta autem Decalogi sunt prioris ordinis. Nam precepta prioris tabule inarum ordinem habent: ad bonum commune, quod est Deus, precepta vero secundae, ad bonum commune hominum, ut scilicet nemini iniuria fiat, sed cuique ius seruetur suum, quod licet non sit tam perfectum, & nihilominus tam intrinsece bonum, quam quod debetur Deo, immo cum rationem ipsam iustitiae expresse contineat in Deum ipsum intime refert, Qui enim dicit, Non furtum facies, idem dicit quod, Non iniuste, aut illicite, aut male facies. Sic enim vti ait S. Thom. intelligenda sunt precepta Decalogi. Atque in hoc allucinatus est salua eius exstimationem, Doctor subtilis discriminans quantum ad hoc inter precepta primae ac secundae tabulae. Secundo quo rationis vis luculentius pandatur, arguitur sic. Hoc quod est adulterium facere, quod est in Decalogo, & mentiri aut fornicari, quae implicite illic latitant (nam de ambobus intelligitur prior conclusio) tam intrinsece mala sunt (ut de odio Dei proxime arguebamus) quam est homini esse rationalem, ergo natura suae iustitia repugnare prohibitas. Deus autem dispensare nequit nisi ubi aliqua est ratio aequi & boni, ergo in his dispensare non potest, aut (quo temperantius loquamur) dispensabilia non sunt, perinde atque homo non est factibilis irrationalis. Et hoc est quod Sanctus Thomas, cogitabat, dum dixit huiusmodi precepta per se continere rationem communis boni atque adeo intentionem legislatoris. Nam naturale est Deo, nihil nisi bonum velle, & naturale est huic, quod est furari aut mentiri, esse malum. Atqui ut opposita iuxta se posita fulgentius eluceant, probatur secunda conclusio. Illa precepta quae non per se continent bonum commune, quod est legis finis, s. d. medium aliquod, puta ordinem iustitiae ad ipsius confectionem, possunt, quandoque deficere ab intentione eiusdem boni communis, ergo tunc eorum dispensatio nihil eidem fini officeret, essentque subinde dispensabilia. Exempli gratia. Lex ad seruandum fidelitatis bonum, est, ut reddatur depositum, nihilominus dum Vesano, domino suum gla-

dium denegas, non vtiq. eidem fini aduersaris, sicut in exemplo nuperime posito patet de aperienda obfessa vbi contra legis verba. Et pariter si lex sit, ut ciues per vices excubias iustincant, dispensare iusta de causa cum aliquo, non est contra commune bonum. Praeterea, ad eandem conclusionem arguitur argumento e' usdem Scoti, quod se vera minime soluit. Precepta secundae tabulae omnia secundum Paulum ad Ro. 5. includuntur in illo precepto Diliges proximum tuum sicut teipsum, dilectio autem proximi sequitur ex precepto dilectionis Dei. Nam ut ait Ioannes Si hominem quem vides, non diligis, Deum quem non vides, quomodo potes diligere? Preceptum autem dilectionis Dei ut Scotus fatetur, est indispensabile, ergo & preceptum dilectionis proximi, atq. adeo precepta secundae tabulae. Ad hoc arg. praetermissis aliis solutionibus respondet Scotus distinguendo de dilectione proximi, enim dilectio, qua tenemur, inquit, velle proximo, ut Deum diligat, sequitur ex dilectione Dei. Nam qui vere diligit Deum, omnes velle debet ut eundem ipsiur diligant, ac perinde dilectio haec proximi indispensable est. At tamen dilectio, inquit, qua proximo volo temporalem vitam & honorem temporaliaque bona & immaculatum ahortus & similia, non sequi necessario ex dilectione Dei, neq. haec connexionem necessariam ad confectionem ipsius vltimi finis. Quia propter dispensare Deus necum potest ut occidendo, furando, inhorando pariter, & c. non peccet, imo assequatur vltimum ipsius finem. Contra solutionem autem est argum. ex contrariis principiis ortum. Dilectio n. proximi, quae est de iure naturae, est illa, quae ex dilectione Dei sequitur, qui est auctor institutorque naturae, haec autem non solum est illa, quae ei volumus ut Deum diligat, nam haec plus habet dilectionis ipsius Dei, Sed illa quoque quae illi cupimus, bona naturalia, quae ad mutuum vicariumque amoris, pertinent. Equis enim dicit non aliud nobis precepisse naturam, ac Deum ipsum, quam ut ipsum diligeremus? Imò vero cum omnes simus factura Dei, sic nos conglutinavit, ut inter nos ipsos custodimus iustitiam ac fidem, vnde Ioannes. Qui viderit fratrem suum necesse habere, & clausit viscera sua quomodo caritas Dei manet in illo. Respondetur ergo Scoto quod haec dilectio proximi necessarium habet

Secunda ratio.

Probatio peculiaris secundae conclusionis.

Altera ratio ad eundem Paulus.

Solutio Scoti.

Contra rationem.

Ratio ad Scotum.

habet insuperabilemque iustitiam, ac proinde tanquam ex dilectione Dei necessario consequens necessariam habet connexionem ad consequentem ultimam finem. Quare perinde esset Deum dispensare in homicidio, aut furto, atque si dispensaret, ut iustitia ipsa iuste perturbaretur, quod est contradictionis implicatio. Ac per idem soluitur aliud Scoticum argumentum, nempe quod si præcepta secundæ tabule non essent dispensabilia, sequeretur, quod Deus necessario aliquid extra se vellet, sic ut non posset velle contrarium, ut puta honorare parentes, & nequis bona aliena furaretur, &c. Respondetur inquam per distinctionem quod Deum extra se quidpiam velle, stat dupliciter, Vno modo velle existentiam illius rei, & hoc modo nihil necessario extra se vult, quia vniuersa libertatem condidit tum etiam sustinet ac seruat. Alio modo ut velit connexionem extremorum. Atque hoc pacto necessario fatendum Philo sophis est, aliqua necessario velle, puta cuncta illa, quæ sunt perpetua veritatis, ut hominem esse animal rationale, & uti, aut Augustinus quatuor & tria, esse septem, quæ quidem, etiam, si mundus non fuisset nec res existerent, vera essent. Hoc ergo pacto, non est occidendum, non est furandum, non est machinandum, &c. necessaria sunt diuinæ voluntatis obiecta, quia perpetua veritatis. Horum ergo contraria neque præcipere potest, neque permittere, ut iuste fiant. Quod Scotus ipse necessitate compulsus concedere habet de primis principijs naturæ qui ipse agnouit esse indispensabilia, ut, Id aliis faciendum, quod sibi homo vult fieri, & de dilectione, qua homines Deum diligunt quæ res creata est, ex quam sequuntur præcepta primæ tabule, quæ ipse indispensabilia fatetur.

Et per hæc soluitur argumenta in contrarium. Ad primum recipiendum, quod Aristoteli loco citato loquitur de iusto naturali, quod non includit finem ipsius ordinemque iustitiæ, sed determinatum modum ipsam seruandi. Exempli gratia, quod fides ciuibus seruanda sit adeo est intrinsece bonum ut in ipsum nulla cadat dispensatio. Quod vero hoc uel illo modo seruetur variari potest ac super ipso dispensari. Quia ratione furioso non est reddendus suus gladius, quoniam per hoc non peruerit humana fides. Ad secundum re-

spondetur, latam esse dicitur iam inter humanum legislatorem & Deum, nam leges humanæ non habent intrinsecam naturamque a natura iustitiæ, sed sunt bona, quia per legem posita, & mala quia verita, ob id que etiam si in aliquo casu relaxentur non peruertitur finis. Vt si die per Ecclesiam verita non ieiunet, aut si fur iusta de causa non suspendatur. Et pariter Deus potest dispensare in suis legibus posituis. Potest in quemlibet a præcepto baptismi abolerere & a præceptis aliorum sacramentorum. Ac per inde potuit super omnibus ceremonialibus & iudicialibus antiquis dispensare, sed tamen præceptis naturalibus, que innatam habet iustitiæ, repugnat ex parte rei dispensatio. Et ideo quia ipse est ipsissima iustitia, si super ipsis dispensaret, se ipsum negaret, eo quod ordinem iustitiæ subuertere, & tamen, ut 2. Tim. 2. ait Paulus, Deus fidelis est, qui se ipsum negare non potest. Tertium autem argumentum est, quod rem pressius urget, videtur. n. Deum homicidium Abrahæ, & filij Israel ut Aegyptios deprædarentur, & Osæ fornicationem præcepisse. Et iudex præcipit malefactorum occidere. Ad hæc ergo Caietani distinguens respondet, nempe quod præcepta Decalogi secundum ordinem iustitiæ, quem continent, sunt indispensabilia. At vero secundum applicationem ad aliquem singularem actum sunt per Deum dispensabilia. Illa tamen, inquit, dispensatio non est præcepti relaxatio, sed est facere, quod iste actus non sit homicidium. uidelicet dicitur præcipit Abrahæ, ut filium immolaret, non relaxauit naturæ ius, veluti cum Papa dispensat in ieiunio, suam relaxat legem in tali casu, sed fecit ut ille actus non esset homicidium, propterea quod a supræmo auctoritate iubeatur, sine quam fuisset homicidium. Nam homicidium non quancunque occasione significat, sed iniustam. Ratio autem hæc obscura est & lubrica, quæ subinde videtur principium petere. Primum. n. dicere, quod præceptum non est dispensabile in quantum includit ordinem iustitiæ, nihil aliud sonat quàm si dicas, Non est dispensabile permanens contra iustitiæ, sed quod ait loco citato Duran. contra eum, id est non potest Deus præcipere aut permittere, ut iuste fiant mala dum mala sunt in sensu composito. Quod quidem cum nullatenus si dubitabit, nihil ad-

Ad secundum arg.

Ad tertium arg.

Caietani solutio.

Solutio Caietani obscura.

NOTO
diure
Legibus
Dile
13

re atinet. Dubitatio autem solum est vtrū hoc quod est accipere alienum inuito Domino, aut hominem occidere, qualiter id natura negat, possit permissione Dei fieri licitum? Et rēdere quod est dispensabile per applicationem ad singularem actum, est principium petere, nisi lucidus explanetur. Ne ergo rem offuscatus obnubilemus hęc vna distinctio mediate audienda est, quam nemo ut arbitror, qui perspexisset, potuisset, neque Scotus ipse sententiam nostram inficiari. Deus inquam, duas habet potestates in vniuersum orbem, vnam, quę iure creationis est Dominus, non solum bonorum omnium exterorum, verum & corporum & ipsius etiam humane vitę, & Angelorum quos tanquam sua opificia in nihilū redigere potest, Altera vero est, quod est legislator atque adeo vniuersalis omnium iudex. Et charitatis causa opus est alteram ab altera seorsum considerare. Hoc supposito dicimus, quod si non esset rerum Dominus sed tantum legislator & iudex neuiquam posset dispensare, vt quis rem alienam inuito Domino, si innocens esset licite usurparet, quia hoc adeo est intime iniquum, vt fieri iuste nequeat. At vero quia est Dominus, potest cuiuscunq; rem alteri tradere ipso inuito. Quod quidem nullam habet dispensationis rationem. Cum namque rem tuam alteri tradis, non dispensas in furto, quia capiens non furatur. Et si pater vestem paruuli filij eo inuito traderet amico, non dispensat in furto, licet inuitus filiolus expolietur, quia pater est verus Dominus, sicut neque prelati meus dispensaret in furto, si me uel infans vel inuito facultatem alteri faceret capiendi meos libros. Pari ergo modo licet Deus vasa Aegyptiorum tanquam Dñs tradidisset Hebrais, eisdemq; postea terram promissam, neuiquam dispensasset in furto. neq; illud esset furum, nam licet peculiare Domini inuiti fuissent priuati, a supremo tamē Domino fasset facta donatio. Idq; inde confirmatur, qd licet per impossibile Deus non fuisset legislator neque ulla in leges potestate fungeretur, legitima fuisset usurpatio illa, quod testimonium est nihil illic dispensationis interuenisse. Locutus tamen sum hic sub conditione, quoniam Deus in traditionibus illis non absoluta potestate domini vsus est, sed legitima iudicis auctoritate. Nam quoniam de laborib; quos

Aegyptiis Hebraei impenderat nullam recipissent mercedem, iusto iudicio illam eis Deus persoluit. Et, vt legitur Deute. 9. propter execranda Chanancorum scelera, pepulit eos suis sedibus, in quas Israelitas induxit. Et quando iudex e riminosum licet inuitum suis bonis priuati, neuiquam in furto dispensat, prohibitione enim illa furandi solum interdicatur id, quod vsu natura vetat, nempe innocentem inuitum auctoritate priuata suis bonis nudare, vt q. 3. li. 5. Patebit. Pari modo Deus tanquā corporum Dominus non tanquam legislator potuit meretricis facultatem facere Osee, vt illa vteretur etiam inuita. Nam licet consensus particularis iure ordinario requiratur ad matrimonium, tamen vbi Deus duos reuocantes coniungeret, tam legitima esset coitio, immo multo magis, quam si ipsi consentirent. Tametsi, neque illic Deus creandus est absoluta potestate vsus sed quę omnia disponat suauiter, forsā conciliauit amborum animos, vt in matrimonium consentirent. Sed in hoc sensu iustus est Osee facere filios fornicationis quod illius iustus est suscipere prolem, quę tunc fornicaria erat Nam etiamsi nullum aliud fuisset per particulares consensus matrimonium, concessio Dei, quia Dominus est corporum, sat esset ut copula illa non fuisset fornicaria. Similiter ergo dicendum est de historia Abrahę, iubens namque ei Deus immolandum filium, neuiquam in homicidio dispensauit, quia si non esset nisi legislator, id neuiquam potuisset facere sed quia est Dominus vitę, potuit illam tradere in potestatem Abrahę sicuti pecoris Dominus potest eius vitam cui voluerit, concedere. Atque hac ratione illic non fuit homicidium, quia, vt dictum est de prohibitione furti, interdicto homicidii solum prohibetur id quod lex naturalis abhorret. Quare cum iudex tradit reum carnifici, non dispensat in homicidio? quia prohibitio non extenditur ad occasionem illam, immo illam precipit Sicuti neque est dispensatio quod quisque inculpara tutela inuaforem interficiat, quia id natura non vetat. Vnde si homo esset Dominus vitę suę sicut suę pecudis citra dispensationem posset alteri facere facultatem, vt se occideret. Et quia isto modo Deus est Dominus, citra dispensationē potuit filium patri tradere iugulandum.

Deus
duas ha
bet pote
states.

Aegypti.

Deus le
gitima
iudicis
auctori
tate vsus
est vasa
Aegyptio
rum

Hebraei
tradidit

Osee.

Cedi
Auctor
Dei co
ciliauit
animos
Osee &
multum
fornica
tio, vti
monia
confer
tione.

Abrah

De
za

Pr
bili
Ab

S. Tho. dum. Quin uero ut peracutediuus Th. re
 p. acuta tetigit, non solum tanquam Dominus
 lina. sed tanquam iudex potest innocenter a cul
 pa actuali occidere. Nam ratione preuarica
 tione. Ad omnes currimus penam mor
 tis quam idcirco morbis, & fortuitis casib.
 a nobis in dies poscit. Verum tamen & de
 hoc quoque diuina laudatur misericordia,
 quod noluit ut Abraham truce illam in
 nocentis necem executione mandaret. Di
 scit. me iter scribens ergo inter diuina Th. & Scotum
 S. Tho. hoc est quod Scotus putat furtum perma
 & Scot. nes sub ratione furti posse dispensatione di
 uina licite fieri, sicut fractione ieiunij, sed
 S. Th. id negat, concedit tamen quod ceu
 Dns facere potest acceptationem rei, quæ antea
 non erat iusta, non esse furtum. Per hæc pla
 ne proditur deceptio Durandi negantis
 dispensationem furti factum fuisse a Deo
 cum Hebr. in expoliatione Aegyptiorum,
 aut cum Osea in fornicatione, & in concedē
 tis quod cum Abraham dispensauerit in ho
 micidio filij deceptus inquam inde fuit
 quod non perpexerit, quemadmodum si
 cuti bona Aegyptiorum potuit tanquam Dns
 tradere Hebræis, ita & patri tradere uirā
 filij, atque adeo sicut illud non erat furtum, ita
 neque hoc homicidium, a natura uentum, quod
 in masculo sonat. Neque uero minori metis
 lippitudine captus est dum concessit in quartū
 præceptū cadere posse dispensatione, ar
 bitrarius non inesse in illo mandato in intrin
 seca iustitie ratione quam in cæteris, cum tamen con
 tra stet ueritates. Est enim nature, intimum, ut
 a quibus esse receptis, eisdem honore debeas,
 cuius ideo contrarium non magis fieri iu
 ste potest, quam furtum. At uero de Samson, vel
 de eodem est, quod tanquam uir fortis absque ul
 la reuelatione seu dispensatione poruit
 ut hostes perimeret, periculo sese obice
 re extremo, vel quod libentius cum Au
 gusti. adstruxerim, id reuelatione Dei fe
 cit, quippe cuius fortitudo naturalis non ef
 fet, sed supernaturalis in coma latrans,
 quæ quidem fortitudinem, ut eius historia
 referunt illo aggressu a Deo repetit. De
 De Eleazar autem facile id fatebor, quod ve
 zao. luti strenuus miles elephatem possibilia
 propria salute impetuit. Quartum argu
 mentum nihil mirum, si maiores apud quos
 pia habeatur mentes. In primis de Abra
 hâ & Sara nihil cum Caleriano & quibus
 Probab. dâ alius loge sit probabilius fuisse fratres,
 bilius & quâ fratruales, primū quod non solum Gen. 12:

uerum & e. a. o. maritus appellauit coniu
 ge sororem, cum ad cauendum periculum
 fatis fuisse ei persuadere, ut dicere se suam
 esse fratrualem. Quin uero secundo loco li
 tera Hebræa habet, vere soror mea est. Et les.
 quantis fratruales dicerentur etiam fra
 tres, ut Jacob frater domini, tamen, uere
 soror maiorem habet emphasim. Illud au
 tem potissimum est argumentum quod si ran
 tum significare uolisset esse fratris filiam,
 non tanta uerborum explicatione, ueretur,
 decens. Filia patris mei, & non filia
 matris meæ. Filia enim patris durum est,
 pro eo uirupare quod est, Neptis autem mei,
 maxime, cum tam significantur subiun
 gatur, Et non filia matris meæ. Hoc enim to
 tum positum esse uidetur ad explicandum
 rationem, quæ esset soror. Nam forte quā
 do soror erat, non uicina, sed tantum pater
 na, non erat interdicitum coniugium.
 Attamen Iosephus, quia hoc forsitan non
 intellexerat, primus fuit, qui li. 2. Anti
 quit. c. 1. 5. dixit Saram fuisse filiam Aiam,
 sororemque Loth, ac subinde fratrualem
 Augu. Abrahæ. Quem auctorem diuus Aug. su
 per Genes. sequutus est, ac deinceps alij.
 At uero non est hic locus hoc uel pressius
 discutiendi, uel certius definiendi. Nam
 quantum ad rem attinet presentem, satis
 est filios adæ inter se fratres matrimonia
 contraxisse, quod certo certius atque adeo
 in hoc nature interdico fuisse dispensa
 tum. Rñdetur ergo, quod S. Tho. solum
 negat posse fieri dispensationem, aut super
 Decalogo, aut super aliquo præceptorum
 quæ illic implicatur, continentium in se
 rationem ipsam iustitie uel iniustitie,
 qualia sunt. Honorare maiores, fornicatio,
 &c. Prohibitio autem connubij inter
 fratres, non est propter iustitiam aut iniu
 riam, quam alter eorum patiretur, sed
 propter naturalem indecētiam. In qua qui
 dem ratione finis etiam naturalis, puta
 propagandi humani generis, qualis fuit
 in filijs Adæ, aut propter alium poterit ab
 ulla absurditate dispensari. Nam etiam se
 cundus gradus consanguinitatis quoddam
 præ se fert indecorum naturale ad matri
 monium contrahendum, si quidem pro
 hoc est ab ecclesia uenit, & tamen dispensa
 tionem admittit. Patrem autem filiam aut filium
 Fieri potest
 matri matrimonio commisceri, usque adeo factum ut & pa
 tris, ut non sit dispensabile, quauis si contineretur
 ter filiam, & filius
 & filius

Iosephi

Augu.

SOTO
de iure
legibus
3
DII
13

matri di-
cite pos-
sent cõ-
nubio
Adquin-
tũ arg.

& filia fieret superstitis, non prorsus pro-
babilitate caret, quin possent connubio iũ-
gi: Deniq. ad quintum S. I. ho. nihil aliud
rõdet, quam quod illa Machabæorum co-
gitatione in Sabbatho pugnãdi non fuit di-
spelatio, sed *invenit* de qua supraloquuti
sumus, non enim tenemur festum servare
cum morti periculo, vt Matth. 12. Christus
non docuit nempe quod opera charitatis
diem festum non uiolant. Haud tamẽ rei
satis uidentur facere. Quidquid. n. hoc præ-
cepto continetur, nempe cessare a serui-
operẽ, & adire sacra dispensationem reci-
pi, non solum quæ a Deo fiat, uerum quã
põr etiam facere Ecclesia. Qua ratione, ut
superius uidimus. Ilychius non adnu-
merat hoc in Decalogo, tanquam ius na-
turæ. De hoc autem quaestione proxi-
ma, art. 3.

transgressor, ac perinde reus esset pene le-
gis. consequens tamen inde constat
esse falsum, quod ob id lex comminatur
penam, vt eius metu custodiatur, &
sic ciues consuetudine habitum gene-
rent.

Ad intelligentiam huius quaestionis di-
scernendus primũ est modus uirtutis, de
quo hic agitur a modo charitatis, de quo
in subsequenti articulo. Charitas enim est
habitus infusus gratiæ gratum facientis
in diuiduus comes, habitus autẽ uirtutis
esse potest acquisitus ac informis, nõ ergo
hic quaeritur utrum ad satisfaciendũ præ-
cepto requiratur habitus gratiæ, sed utrũ
regra ut ut operetur homo ex habitu sal-
tem informi? Secũdo meminisse oportet
trium conditionum quas Arist. 2. Ethic. c.
4. in studio requirit, quæ sunt. Vt sciens
facias. Deinde eligens propter hoc, puta
ex electione in ordine ad finem. Et tertio,
vt si mo ac immutabili animo id eligat.
In doct. n. quidã in duo dissecant. Eligens,
& Propter hoc. Nã sine coniunctione uni-
ca est conditio eligere propter uirtutis fi-
nem. Atque hæc similitra, non sunt tres,
sed vnus uirtutis modus, una. n. deficiente
deficit modus. His ergo præhabitis perfe-
cte notandum est, quod modus iste uirtu-
tis, vt tres habet partes, ita tria differen-
tia consideratur a diuina lege & humana.
Nam partim ab vtraque petenditur, par-
tim uero a sola diuina non autem ab hu-
mana, sed partim ab vtraque illarum. Ea
propter tribus cõclusionibus ad quaestio-
nem respondetur. Prima est, Scientiam,
quæ prima pars est modi uirtutis, tam hu-
mana lex, quam diuina respicit ac iudicat.
Quod enim quis ignorans facit, id nõ sim-
pliciter uolens facit. Quocirca ignorantia
vtraque iudicio tam diuino quam huma-
no culpam, vel in totum, vel in partem ex-
cusat. Secunda conclusio. Illa conditio
secunda vt opus fiat ex electione propter
finem; non quidẽ ab humana lege, sed ta-
mẽ a diuina consideratur. Radix autẽ hu-
ius discriminis est distantia cognitionis hu-
manæ a diuina. Enimvero lex qualibet,
vt supra dictũ est. & 10. Ethic. c. 9. Aristot.
meminit, poena metu ad custodiam vr-
get, panã autem legislator a ne mine exi-
gere potest, nisi de illa re, quæ in suam po-
tẽt uenire notitia. Nam de alijs iudica-
re non ualet, homines autẽ ut 1. Reg. 16.
legi.

Sensu
gõniste
plicat.

Tres cõ-
ditioes
requisi-
tae in lu-
diolo,
ex
Aristot.

Prima
conclu-
sio.

Secũdo
conclu-
sio.

Rõ cõ-
clõnã.

ARTICVLVS IX.

Primũ Vtrũ modus charitatis cadat sub præcepto.

Arg. 1. p-
te affir-
matiuã.

Post hæc quæ de præceptorum firmita-
te dicta sunt, consequitur, vt uideamus
de eorum ui obligandi, an. Cuius
virtutis modus cadat sub præcepto legis: Et
arguitur a parte affirmatiua, Modus uirtu-
tis est iuste quæ iusta sunt operati, iuxta il-
lud Deut. 16. Iuste quæ iusta sunt, exequere-
ris, atque eadem ratione strenue ac forti-
ter, quæ sunt fortitudinis & temperate,
quæ sunt temperantię. Iuste autem, &
strenue facere, non contingit sine uirtutis
habitu, ergo talis modus cadit sub præ-
cepto. Secundo. Nihil magis ad vim attinet
præcepti, quam quo fertur legislatoris in-
tentio, hic autem, vt 2. Ethic. ait Aristot. in-
tendit studiosos efficere ciues, sed studio-
sus nemo est, quousq. habitum genuerit,
ergo agere ex habitu cadit sub præcepto.

Arg. 2.

Aristot.

Arg. 3.

Tertio; Modus uirtutis est prompto leto
que animo uirtutis officia prestare, hoc au-
tem in Psal. 69. iubemur. Seruire Domi-
no in lætitia. Et 1. Corint. 9. Non ex tristi-
tia, hilarem enim datore diligit Deus. er-
go omnes isti modi cadunt sub præcepto.
In contrarium est argumentum, q. studio-
sus (vt modo dicebanus) nequit nisi habi-
tu imbutus uirtutum munera digne perficere.
Quapropter si hic modus uirtutis
caderet in præceptum, quicumque ab ique
tali habitu legem impigeret, cõficeretur eius

Jegitur, ea duntaxat, quæ patent, vident, de intimis cordium celerè nequeunt, sed ut est in Psalm. solus Deus cordia scrutatur & renes. Hinc ergo palam fit, quod neque de homines intentione, neque de eius voluntate lex humana iudicium ferre potest, atque adeo neque obligare, ut opera tali intentione aut voluntate fiant, lex autem diuina non solum illam, verum eam potissimum suis beneficiis pendit, ac pro illis præmia suppliciaq. decernit, Lex inquam humana internam iram etiã si firmam pariat nocendi propositum, punire nequit fecus autem diuina. Ait duipe Christus Matth. 5. Qui irascitur fratri suo, reus erit iudicio, & Qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, iam mechatus est eam in corde suo. Pari ratione qui creditori debitam pecuniam vel gradium corrupta intentione reddit, nepe ut vel vfuram exerceat, vel homicidium faciat, legi humanae non est aduersus, per soluet tamen Deo supplicium. Tertia conclusio: Tertium illud, quod ad virtutis modum requiritur, puta firmo stabiliq. animo operari, quod proprie ad habitum pertinet, & de quo præfens præcipue quæstio instituta est sub præcepto non comprehenditur, neq. humanae legis, neq. vero diuinæ. Qui inquam parentibus honorem debitum impendit, etsi habitum non habeat pietatis, legi nihilominus satisfacit humanae, & nisi alia circumstantia vitietur actus, similiter satisfacit diuinæ, ut peccatum effugit. Emergunt autem ex his nonnulla dubia explicatu digna. Et primum circa primam conclusionem, qua asseritur sciam & ignorantiam vtraq. lege ad culpæ pondus atq. ad leuamen existimari. Et dubium, an idem sit prorsus quantum ad rationem virtutis, virtutis, qui ignorans facit opus legis, eisdem satisfaciat. Vt si quis exempli gratia, inebrietate audiret sacra, nesciens prorsus quid faceret, vtrum præceptum expletet: Videtur namque ratio id suadere. Nam postmodum rationis luce potius, non conferetur reus culpæ, quamuis iterum non audiret. Et confirmatur ratio. Nam qui obnixè reluctans inuitus pertraheretur in ecclesiam, cogere turque interesse sacris videtur præceptum implere. Si ceteri & ille qui in die ieiunij per vim arceatur a cena. Et fecit probabilior, quod si pena vlla, seu excommunicationis seu alius

generis decreta esset in huiusmodi præceptorum transgressores, istos non ligaret. Respondetur nihilominus, nullum præceptum ut reos, impleri per actum qui nullam habet libertatis rationem. Nam alias & puerum ante rationis vfum celerè implere præcepta, cum tamen hac ratione nulla eos lex comprehendat, quod cum non sunt arbitrij sui compotes, nondum capaces sunt legalis vinculi, lex namq. hominibus ponitur, & ideo humano more non brutorum implenda est. Et hoc arbitror S. Th. punctim designasse, vbi ait sciētiam ab vtraq. lege considerari. Nam ignorantia, sicut ob id quod voluntarium tollit, excusat a culpa, eadem ratione tollit impletionem præcepti. Sed arguis contra, vel disputationem esse tantum de nomine, vel sic ignorantem implere legem. Nam qui præcepti tempore vel somno vel mero capto est, vel alia ratione mentis inops, illo temporis articulo non transgreditur præceptum ergo perinde est, ac si impletet. Negatur consequentia, neque est disputatio de solo nomine. Nam & si illo tempore per ignorantiam excusetur, tenetur nihilominus si antequam tempus præcepti labatur, in mentè redeat, ipsum implere, alias reus esset pænæ iuris. Et idem est de illo, qui inuitus facit, quamuis iste, quia vfum hēt rationis, liber esset a pænâ iuris. Ille autē qui metu implet legi satisfacit, in nouam cui rat culpam, quoniam talis impletio, actus humanus est, ac liber. Quod si rursus insurgat. Si cui in penitentiam iniunctus esset dies ieiunij & vi, ut penitentiam implet, priuaretur cibo, vere debitu solueret. Nam si pecuniam alia ratione deberet & creditor vi a illo eriperet, satis restitueret, ergo eadem est ratio de aliorum præceptorum debito fortasse sunt, qui primū antecedens cōcedit, ego vero id minime faciam quoniam impletio præcepti penitentia, deberet esse humanus actus. Quare si flagella essent mihi iniuncta, & ab alio inuitus vapularem, non facerem satis quia illa non est actio, sed solum passio, præcepta vero affirmatiua per actionem implenda sunt. Neq. est simile de illo qui tantum debet pecuniam, quoniam quomodocūq. illa in manus creditoris veniat, liberatur debitor. Contra secundam conclusionem, qua diximus intentionem non p̄sari, neq. existimari a lege humana, binum existit argu-

nulla libertate habet. S. Tho. Argu. Solutio arg. replica. Qui in virtusua pulatno factis factis illi i pariten tiã flagella finim iniuncta.

Sensu q̄oniser applicat. Tres cōclusiones requiritur in ista dīo, ex Aristot.

Tertia cōcludit. Primum dubium circa primam cōcludit.

Secunda cōcludit.

Primo cōcludit.

Nullum præceptum implere per actum.

SOTO
de iure
Legibus
DIII
13

Prima argumentum. Primum quod exemplum arg. con. S. Tho. quod adduximus, non apparet ad tra. secundum con. S. Tho. quod adduximus, non apparet ad tra. secundum conclusionis.

Arg. 2. Si quis hominem occidat non plene deliberata intentione, sed subitaneo motu, uel si metu cesset ecclesiam adire, uel aliud preceptum implere istius actus interioris uoluntatis perpenduntur humano iudicio ad remittendam uel augendam penam, ergo conclusio secunda non est omnino vera. Ad prius istorum respondetur, quod exemplum S. Tho. optimum fuit ad explicandum, quo peccatum interius lex humana non affert in suum tribunal. Nam inde colligitur, quod quia reuera est causa operis, non punitur nisi ratione eiusdem operis. Et quia externum opus est iustum, nihil de actu interiori curat, ut dicebamus de illo, qui mala intentione debitum soluit. Et idem est de iudice, si ex odio latronem suspendat, solus enim Deus illius cor iudicabit.

Ad secundum arg. Ad aliud uero respondetur, quod si ille qui ex metu uel subita ira peccat, aliquatenus humana lege excusatur, non est, quia non intendit facere, sed quia quodammodo facit ignorans, uel quia causa faciendi libertatem minuit.

Ad primum arg. Ad primum igitur capitalium argumentum respondetur, quod modus uirtutis qui precepto iubetur est, ut officium secundum ordinem iuris praestes. Hoc enim est iuste quod iustum est, exequi, nempe ut de latrone, aut homicida, nemo, nisi iudex publicus iudicium sumat, idemque legitime cognita causa. Ad secundum in superiori libro, cum legis actibus ageremus, respondebamus quod intentio legislatoris primum fertur in finem, qui est bonus facere ciues, id quod nemo nisi firmato habitu assequitur, medium uero & uia ad eundem finem consistit in actu exercitio, nam ex actibus gignitur habitus, finis autem legis non cadit sub precepto, sed medium, quo ad eundem peruenitur. Quae quidem regula inter canonicos moralis philosophiae egregia est. Quae precepta non de habitibus, sed de actibus insunt, in quibus ratio peccati & meriti consistit. Negatur ergo primum an-

Egregia regula.

tecedens. sed cadere sub precepto quod preceptum intendit legislatoris fertur. Ad tertium uidetur S. Tho. quod uirtutis officium, absque tristitia fieri sub precepto continetur, quod agens ex tristitia, non agit simpliciter uolens. Item, laetitia hilarique animo operari, si laetitiam denotat, quae ex dilectione dimanat, ad uim etiam precepti pertinet, sicuti & dilectio ipsa, si uero illam quae procedit ex habitu non ad preceptum, sed ad finem eius uirtutis, spectat. Et ne cui obsecuta appareat responsio, prius membrum de sola lege diuina intelligendum est, quae interiorum etiam actuum recondit in eis exponitur. Qui enim ex tristitia operatur, intus tenetur aduersus legem, quod porro Deo ingratum est, lex autem humana non se item cordibus feruandi inuenit, & ideo licet ex tristitia illa impletur, eidem satisfactis. Et eodem modo intelligitur secundum uidelicet, sub precepto comprehendit laetitiam, quae ex dilectione manat. Nam quo diuina legis satisfactis, requiritur, ut ex dilectione in ordine ad finem operis, si per honestatem uirtutis quae quidem electio hilaritatem quandam habet annexam, eo quod non si coacte. Hilaritas autem quae ex habitu enascitur, alius est generis, nempe quod cum habitu reluctantes passiones compefcant, tristitiam pellit, promptumque reddit animum, atque deo laetum, quod iam dictum est, non precepto iuberi, sed finem illius esse & ad genitum pertinere uirtutem.

ARTICVLVS X.

Utrum modis charitatis cadat sub precepto diuina legis.

Quoniam negatum est, modum uirtutis cadere sub precepto, inuestigare subinde restat, an precepta diuinae legis charitatis modis comprehendat. Et arguitur a parte affirmatiua, ait enim Christus Matr. 23. Si uis ad uitam ingredi, serua mandata. Vbi astringere uel mandatorum custodia per se sufficere ad obtinendam aeternam uitam, uirtutis autem officia minime ad sufficiunt, nisi ex charitate oriantur, sicut in illud 1. Corint. 13. Si distribuere in cibos pauperum, oculos facultates meas, & si tradidero corpus meum, ita ut ardeam, charitatem autem non habuero.

Ad tertium arg.

S. Tho. arg. pat. ut ante.

habuerit, nihil tamen prodest, ergo modus
charitatis cadit sub præcepto. Secundo, Præ
ceptum est omnia nostra opera in Deum
referre, iuxta illud 1. ad Corinth. 10. Om
nia in gloriam Dei facite. hæc autem rela
tio pertinet ad charitatis modum, quippe
cuius proprium obiectum est Deus, quo
cuncta refert, ergo talem modum vis exte
ditur præcepti. Tertio. Si modus charita
tis sub præceptum nõ veniret, posset quis
que præcepta extra charitatem implere,
a quo deo extra gratiam, quæ eius est indi
viduus comes, hoc autem in Pelagianoru
erorem impingit vt Aug. lib. de hæres. c.
88. docet, ergo absque tali charitatis mo
do nullum implentur diuinum præceptum.
In contrarium autem est, quod si modus
charitatis necessarius esset ad implendum
præceptum, quicumque eadem esset orba
tus, esset orbatus charitate, quæcunque o
pera, etiam genere suo bona exerceret
transgredere præceptum, ac perinde
mortaliter peccaret, quod est concessu ab
surdissimum.

Quæstio præfens non sicuti præcedens,
de omni virtute tam humana quam diui
na, sed peculiariter de diuina mouetur,
quoniam de humana nulla est controuer
sia. Nam cum (vt modo definitum est) ad
intrinsecos voluntatis motus, quæ sedes est
charitatis, non pertingat, non obligat ad
talem charitatis modum, qui nos Dei fa
ciat amicos, sed illum habet proximum scõ
pum, vt pax inter homines extrinsecus cõ
stet. At vero cum proximus finis diuinæ
legis sit amicitia Dei, quæ in actibus inte
rioribus consistit, & ipse paratissimus sit ta
li charitate, nisi per nos steterit, nos suffun
dere, merito quaeritur, an suarum obliga
tio legum eo pertingat, vt teneamur illa
ex charitate implere. Modus namque cha
ritatis, est, Dei iussu ceu eius filij facere,
vel per actum quo constitutamur eius filij.
Et S. Thom. recitat is duobus opinionibus
contrarijs, easdem reconcilians, respõdet
duabus conclusionibus, quæ hac distin
ctione clarescunt. Actus charitatis bifa
riam consideratur Vno modo, vt est qui
dam singularis actus peculiaris virtutis
amandi, sicuti est alius actus sperandi at
que alius credendi, nempe cuius contra
rium est formaliter õdissè. Et iuxta hunc
modum statuitur prior conclusio. Actus
charitatis cadit sub singulari præcepto, nõ

pe sub hoc, Diliges Dominum Deum
tuum, & proximum sicut teipsum. Altera
vero ratione consideratur, nõ vt est singu
laris obiecti, sed vt est vniuersalis conditio
& modus omnium virtutum. Paulo. n. an
te explicuimus, Non habere deos alienos,
Non peierare, Sabbatha sanctificare, nil
aliud esse, quam Deum diligere, sicuti ho
norare parentes, non furari, non occidere
&c. nihil aliud quam diligere proximum,
non quidem formaliter, vt aiunt, sed ma
terialiter. Exemplum est in virtute iustitiæ,
nam alia est singularis commutatiua, at
que alia generalis, quæ est modus vniuer
sali obedientie, omni virtute communis,
ac proinde dicitur legalis, quoniã per om
nem virtutem obediunt legi De hac ergo
charitatis ratione statuitur posterior
conclusio. Modus talis charitatis non ca
dit sub præcepto, quod est dicere, In hoc
præcepto, Honora patrem & matrem, nõ
includitur vt sint parentes ex Dei charita
te honorandi, sed quod habeatur eis exte
rior reuerentia. Quare licet eam præstes
in peccatis mortali, non ideo sis præcepti
transgressor. Probatur conclusio, Charita
tas Dei ideo est generalis modus omnium
virtutum, quod est finis ad quem lex diui
na ordinat, iuxta illud supra citatum. 1. ad
Timot. 5. Finis præcepti, charitas. Et ad
Roma. 15. Plenitudo legis est dilectio, siñe
autem iam definitum est non cadere sub
præcepta legis, sed actiones, quibus illuc
tenditur. quare bene ait S. Tho. intentione
finis esse modum formalem superioris or
dinis. Quod est dicere, non includi in præ
ceptorum substantia. Et hoc pacto concilia
t distas opiniones, nempe vt quæ affir
mat modum charitatis cadere sub præcep
to, intelligenda sit de singulari dilectio
nis præcepta, negans vero, intei pretanda
sit de alijs. At vero quoniam ista quæstio
ne plurimis scæret ambiguitatibus, acura
torem postular, ac perinde paulo amplio
rem disputationem. Et quo faciliora
prius expediamus præter opiniones duas,
quas hic D. Thom. recitat, existit tertia,
quæ in istarum concordiam pertrahi non
valet. Sunt enim qui secundam conclusio
nem S. Tho. aduersentur dicentes singula
præcepta Decalogi atque omnia diuina
includere modum charitatis. Itaque le
gis officia nisi in gratia fiant, non solum
non sunt meritoria, verũ sunt peccata, vt
pote

Secũda
conclu.

Rõ con
clusiois.

Paulus.

S. Tho.

SOTO
de iure
legibus
DII
13

Ad 10
tũ arg.

Arg. 2.

August.

Sensus
qõnis, P
positæ.

D. Tho.
Distin
ctio.

Prima
conclu.

S. Tho.
arg. pat
ris affir
matur

potest eorundem preceptorum transgressio-
nes. Hæc inquam opinio nõ modo est Lu-
theranorum, vt lib. 3. de natura & gratia,
adnotauimus, & infra hic lib. 8. repetitum
sumus, verum & fuit olim opinio docto-
ris alias celebris Dionisij Cisterciensis in suo
2. Sententiarum, dist. 17. Is namq; halluci-
natus ex fallaci illa consequentia est: Quib-
uscunq; nos Deus præceptionibus suis
intendit ad sui ipsius amorem pertrahere,
ergo ex eodem amore tenemur cuncta
perficere. Et adducit pro se illud Petri A-
postoli, Omnia opera vestra in charitate
fiant, atq; aliud Beati. Omne quod præcipi-
tur, in sola charitate solidatur, atq; Augu-
stini. Hæc autem opinio non solum fal-
sa, verum & errori quam proxima est, Tri-
dent. Synodo, canon. 7. aduersus Lutheranos
damnato, nempe, cuncta opera, quæ ex
tra gratiam Dei sunt, esse peccata. Contra
quem nos errorem lib. de nat. & grat. c. 19.
& quatuor subsequentijs depugnauimus.
Nam vt illa mittamus opera quæ ex subie-
cto & circumstantijs sunt mala, cetera aut
sunt præcepta, aut consilia, aut indifferen-
tia, puta comedere & ambulare, quæ bene
maleque fieri possunt. Si ergo præceptorum
obsequia cuncta extra gratiam peccata sint,
illa quoq; erunt peccata quæ sub consilio
militant. Nam si præcepta Deus nos obli-
gat ex charitate implere, videtur id pari-
ter & de concilijs iussisse atque adeo de al-
liis naturalibus operibus, quæ iure nobis
ad vitam viuendam licent. Nam oia sunt
a Deo veluti a nature parente instituta.
Atque adeo omnia opera, quæ in peccato
sunt, peccata essent. Deinde arguitur, si v-
niuersa mandatorum officia tenemur ex
charitate exhibere, vel hoc esset ob eõem
illorum obligationem, vel ob singularem
charitatis præceptionem. Non quidem ob
generalem omnium, nam per illa non im-
perantur nobis, aut prohibentur nisi ope-
ra, vt paternus honor, & ab iniurijs absti-
nere quibus amicitia violatur. Quod si in
honore parentum charitas aliqua inclu-
datur, certè illa satis erit, quæ naturaliter
inter homines inuitur. Singulare autẽ cha-
ritatis Dei mandatum, cum affirmatiuum
sit, non obligat (vt aiunt) pro semper sed
certis opportunisq; temporibus. Extra quæ
ideo tempora non est cur obligemur cete-
ra ex charitate prestare. Insuper arguitur.
Si illud singulare præceptum in cunctis a-

liis esse obseruatum necessarium, sequere-
tur, quod cuiusque transgressio duplica-
tum esset delictum scilicet & contra pec-
cariæ obiectum, vt ubi gratia furari, & con-
tra diuinam charitatem. Præterea, sequere-
tur quod vbis in materia cuiuscunq;
que præcepti incidere, tenemur con-
scientiam discutere, vt in Dei gratiam re-
cipere. Quin age, sequeretur insuper
quod nemo ad sacramentum confessionis
digne accedere posset, nisi qui gratia iam
potiretur. Nam illud etiam confessionis
præceptum deberemus implere in gra-
tia. Immo neque ad baptismum posset
digne accedere adultus, nisi iam factus
membrum Christi. Quare neuiquam sa-
cramenta possent primam conferre gra-
tiam. At non opus est pluribus contra hu-
iusmodi opinionem dimicare, quippe cõ-
tra quam loco citato de natura & gratia,
plurima coniecimus. Sed concludamus
cum Theologis distinguentes bifariam
posse Dei præcepto satisfieri. Vno modo,
quantum ad substantiam operis, quod est
sic ipsum implere, vt transgressionis pec-
catum aut omissionis caueatur, altero ve-
ro modo quantum ad intentionem præ-
cipientis, id est cum finem & metam attingendo,
quo præcipientis intentio dirigatur,
quæ est vita eterna. Illud namque nos
Deus per suas leges perducere proposuit,
secundum illud, Si vis ad vitam ingredi,
serua mandata. Vnde vt legi priori modo
satisfaciamus, non est necessitas chari-
tatis, sed vt eam posteriori ratione impleamus.
Quo fit, vt ad illum priorem im-
plendi modum nulla sit opus relatione o-
peris in Deum per specialem eius succur-
sum, seu in finem supernaturalem, quod
Gregorij Aeminiensis in 1. Sentent. dist.
26. & sequentibus placitum fuit, sed satis
est in ipsum referri tanquam in finem na-
turalem, in quem sane quodecunq; per
opus, quod nulla praua circumstantia vi-
tiatur, naturam habet relationem. De-
um namq; naturæ conditor ad se cuncta dũ
didit, retulit. Quocirca eiusmodi manẽ
impletio naturali Dei influxu fieri potest.
iuxta illud Pauli ad Rom. 2. Gentes, quæ le-
ges non habent, naturaliter quæ legis sunt,
faciunt. Tamen si tota lex absq; speciali gra-
tiæ subsidio impleri nequeat, vt longo
tempore absq; peccato viuamus. Hæc autem li-
2. de nat. & grat. cap. 20. satis discussimus.
De

Diony-
Cister-
cien.
Ratio
Dion.

Aust. li.
de nat.
& gra.

primario
in Dio-
nyf.

Secunda
ratio.

Terti-
ratio.

Quarta
ratio.

Distin-
ctio.

Grego-
rius Aem-
inensis.

Paulus.

De prior autem conclusione S. Thom. nempe de singulari præcepto charitatis acriora sunt dubia. scilicet: tam de eius necessitate quam de eius materia & modo. Dicitur enim finem legis non cadere sub præcepto cum ergo charitas & Dei amicitia, finis sit diuina legis, non oportebat singulare de illa præceptum institui. Est enim brauium quod per aliorum præceptorum obseruantiam obinetur. Mox arguitur. Charitas est donum supra naturale Dei præceptum ergo illius, allequende nequit a nobis naturali facultate impleri, quia neque ipsam ualemus naturaliter assequi. Cum ergo fidelis Deus nihil nobis inpossibile præcipiat, nõ debuit nobis tale mandatum iniungere, atque ideo minime, quod cum nemo sciat an odio vel amore dignus sit, nullus posset certior fieri an illud impleuerit. Quare neque aliud posset conscientiam de hac suam pacare. Præterea, cum sit affirmatiuum, dignoscenda tempora resstant, quibus obligat, hæc aut non sunt deprehensu facilia. Nam si dixeris satis esse semel in uita, idque in articulo mortis implere, profecto lóge a natura eiusdem præcepti aberras. Cũ enim præceptum hoc cæterorum omnium sit præambulum, & ut ait Paulus (nam finis præcepti charitas) ridiculum esset dicere, quod liceat transigere totam uiam æquam nos obliget. Præterea, si ab humanis exemplum petamus, miles dum nomẽ suũ in militiam dat, tunc se in amicitiam principis addicit, præceptum ergo, si ullum est charitatis, ab initio statim uita obligat. Quod si dicas statim elucere rationis lumine obligare, certe hoc non est omnibus, sed paucissimis nomum. Immo neque ullus unquam huiusmodi omissione sacerdoti cõfessus est. Ad hæc S. Th. loco presentis alia tempora huic præcepto assignat, ut pote qui in fine articuli docet transgressionem eiusdem præcepti contingere posse, ubi alia uolatur. Quid si cum Scoto in 3. dist. 27. respondeas tẽpora eius præcepti esse omnes dies festos, sane quibus homo tenetur se Deo commendare & gratias agere, in contrarium est argumentum, quod hoc non exprimitur in præcepto sanctificandi festũ, quippe quo duntaxat iubemur a feruili opere cessare. Et quamuis finis eius sit vacare Deo tamen finem iam dictum est non cadere sub præcepto, quod in talem ordinatur finem, de qua re questione sequenti, ait latius.

In summa, hoc in presentia desideratur, quidnam tali præcepto nobis iubeatur, ut uide licet interna sola dilectio, an uero externum et opus? Responsio horum argumentorum à postremo aut aspicienda est. Præceptum inquam dilectioni non præcise ad internum affectum obligat, sed certe ad extremum opus affectus enim bonus propter bonum opus est. Obligar enim primũ omnium charitatis lex, si D. Tho. fidem tribuas ut dum quis primum rationis lineam ingreditur, se & sua in Deum referat. Et certe nõ absq. rone hoc afflruit. Nam cunct ad hoc nos Deus creatos duxerit, ratioque naturalis cum nobis, unam fuisse omnium primam causam ostendat, quam maxime rationi consentaneum, ut tunc homo ipsius amore a malo recedere debeat proponeret. atque agere bonum, hoc enim est Deum protunc super omnia diligere. Quare presente tunc eius speciali auxilio fidem homo & gratiam reciperet, qua ab originali mandaretur. Quidquid autem de hoc sit, arbitror, ut cum homo rationis compos baptismo intingitur, uitam in Deum suam referre debeat, sicuti enim tunc præcepto fidei tenetur credere ita & que credit sperare, & a quo illa sperat, diligere, ut libro. 2. de nat. & grat. ca. 12. & subsequenti monstrauimus inlar illius, qui in militiam nomen suum dat principis. Ac subinde crediderim, quod qui tunc non se ad gratiam disponeret, peculiariter contra charitatem delinqueret uelut contra fidem si non crederet. Neque in his tantummodo casibus, uerum fortes quoties opus aliquod egregium inceptamus uel causa subeundi martirii nobis offertur, uel illustre aliquod beneficium a Deo suscipimus, ut dum nos a presentissimo mortis periculo eripuit, non esse temerarium afferuerat, sed certe prudentia. ut eodem quoque præcepto teneamur Deum diligere, etiam quantum ad modum, hoc est præparare nos quantum in nobis est ad incurdam cum Deo gratiam. Hoc tamen hic aduortato opus est, quod ut reliqua, sic & singulare quoque præceptum charitatis potest quantum ad substantiam operis impleri absque eius modo. Exempli gratia, Arbitror præceptum hoc hominem perstringere, ut quoties nomen Dei blasphemari uiderit,

Ad protestem argum

Opinio. S. Tho. Ratio. S. Tho.

Scoto de iure legibus Dist. 13

dist. 2

Quæstio dilectionis Dei. Arbitror præceptum hoc hominem perstringere, ut quoties nomen Dei blasphemari uiderit,

Tertiã ratio.

Quarta ratio.

Secunda ratio. Tertia ratio.

Distinctio.

Paulus.

Confirmatio prima.

Solutio Refutatio.

Confirmatio secunda.

Scotus.

Paulus.

viderit, eiusque honorem pessundari ac la-
 cerari, a parte ipsius fieri, eiusque tuetur in ac-
 cessum maiestatem. Quo tamen articulo
 non subinde ei ediderim teneri uotam cri-
 minum penitere, ut Dei sibi amicitiam co-
 alier. Quare neque hoc praeceptum uni-
 uersum obligat ad suum ipsius modum,
 sed quando occurrit articulus interne dili-
 gendi, nam in hoc commemo: ato casu so-
 lum est necessitas exterioris protectionis.
 Et per haec soluta restant penultimum vlti-
 mumque argumenta. Ad primum autem
 respondet S. Thom. 1.2. q. 44. quod etsi cha-
 ritas finis sit aliorum praeceptorum, atque
 adeo non cadat sub ipsorum vinculo, nihilo-
 minus deest singulare eius praeceptum
 cunctis alijs praemittitur tanquam eorum prae-
 ambulum. Et ideo illud, sicut neque alie-
 rum dilectionis proximi, non est in De-
 calogum includi, sed extra in radice praefi-
 xum, in quod reducuntur praecepta pri-
 mae tabulae sicuti in alterum, praecepta se-
 cundae. Ad secundum autem facile responde-
 tur, per illud Aristoteli cu axioma. Quae per
 amicos facimus, per nos ipsos facere videmur.
 Nam quamuis per nos ipsos praeceptum
 & modum charitatis nequeamus im-
 plere, tamen Deus paratissimus est, nisi per
 nos fuerit, opem nobis ad id perficien-
 dum ferre. Verum tamen minime praeter-
 eunda est vltima clausula S. Tho. in respo-
 sione quaestiois. Ait enim quod qui paren-
 tes ex Dei charitate non honorat, non est
 transgressor praecepti de honorandis pa-
 rentibus, licet sit transgressor praecepti,
 quod est de actu charitatis, propter quam
 transgressionem meretur poenam. Ex his
 enim verbis nonnulli ex nostris hanc infer-
 runt mentem S. Tho. quod vbicunque oc-
 currit materia aliorum praeceptorum, con-
 currit pariter charitatis mandatum, contra
 quod subinde peccatur, si caetera non im-
 pleantur ex charitate. Intellectus autem
 iste contrarius est D. Thom. quippe qui de
 finiens modum charitatis non includit in
 alijs praeceptis, docet neq. semper cum eis
 concurrere, sed cum sit affirmatiuum, habe-
 re sua definita tempora, ut in solutione se-
 cundi euidentius edocet. Mens ergo eius
 est, quod si illo tempore, quo praeceptum cha-
 ritatis, eiusq. modis obligat, concurrere ac-
 cidat aliorum quodlibet, tunc illud aliud
 implendum sit ex charitate, non propter il-
 lius obligationem, sed propter huius vin-

culum. Superest autem, ut argumentum in
 capite quaestiois obiectorum, responsa su-
 biciamus. Respondetur ergo ad primum,
 quod cum vnum praeceptorum sit ipsum
 charitatis, & modi eius, quicunq. vniuersa
 seruat, est in gratia. Sed arg. is contra. Stat
 homini existenti in peccato, nunquam affer-
 ri tempus praecepti dilectionis, tunc ergo
 cuncta ille poterit seruare quantum ad lu-
 stantiam operis, & tamen non ingredietur
 vitam. Propter hoc argumentum sunt qui
 affirmant existenti in peccato praeceptum
 esse couerti in Deum, quod quia peccator
 non implet, non ingreditur vitam. At tamen
 licet hoc problema sit, nunquam mihi ta-
 men peruersum est pluribus praeceptis ob-
 id praesertim hominem teneri & lapsus est, qua
 obligatur, dum exigit in gratia. Sed est ei
 necessarium conuerti necessitate finis, si
 vult hominem vitam aeternam. Quidquid
 autem de hac reteneas, argumentum praesens
 non vincit. Respondetur ergo, quod
 verbum Christi intelligitur de illo, qui est
 in gratia. Ille enim si seruat cuncta manda-
 ta, talis erit. Qui autem per vniuersa trans-
 gressionem a graua decidit, illa non serua-
 uit mandata. Et ideo non satis habet deinde
 seruare ea, et a quoque violari poeni-
 teat. Ad tertium responde ut, quod hoc
 quod est omnino in Deum referre, ad praec-
 ceptum peculiare charitatis pertinent. Ob-
 idque quoties tempus eiusdem praeccepti oc-
 currit, tenemur cuncta, quae tunc facimus,
 in Deum tanquam in finem supernatura-
 lem referre. Quare illos temporis articulo,
 qui parentibus extra charitatem obsequer-
 tur, licet non cesset violator quarti praec-
 cepti, esset tamen transgressor praeccepti cha-
 ritatis. Subdit autem D. Thom. quod cum
 haec sint duo praecepta affirmatiua non ob-
 ligantia ad semper, possunt pro diuersis tem-
 poribus obligare, & ita potest contingere,
 quod aliquis implens praeceptum dilectionis
 non tunc transgrediatur praeceptum
 modi charitatis. Vbi plenissime dilucidat,
 quod super proximis verbis in caetera quaes-
 tionis nuperrime adnotauimus. Tunc ergo
 secundum ipsum non est peccatum non referre
 illud opus in gloriam Dei tanquam super-
 naturalis finis. Igitur verbum Pauli duplici-
 ter exhibere potest sensum, videlicet, & praec-
 cepti & concilij. Si sit praeceptum, non obli-
 gat pro se, si autem concilium, sensus est, ut
 procuremus nos in Dei gratia per imple-
 tionem

Casus al-
ter quo
idē praec-
eptum
obligat.

Ad pri-
mū arg.

Ad secū-
dū arg.

S. Tho.

Ad pri-
mū arg.
pripa-
le.

Obie-
ctio.

Solutio.

Ad ter-
tium arg.

S. Tho.

Pr
arg
par
neg

tionem omnium mandatorum afferere. Tamen illi qui in peccato opera exequitur moraliter bona eadem in gloriam Dei faciunt naturali modo. Quare tertius sensus eorundem verborum est ut nulli operi alium finem quam Deum præstituamus sed cuncta eo fine exequamur ad quem creata sunt, quod videlicet præceptum quantum ad substantiam operis etiam extra gratiam impletur.

Ad tertium respondetur quod cum nemmo valeat completere præcepta, nisi & ipsum quoque charitatis, quando occurrerit, expleat, & hoc absque gratia perfici nequeat, fit ut neque sine illa possimus implere omnia.

Ad vero quamuis hic, ubi de modo charitatis sanctus Thomas tractabat, hac fuerit contentus solutione, nihilominus neque alia universa mandata potest homo post lapsum naturam per peccatum Adæ absque speciali Dei munere implere. Superius enim sicum infirmi qui possunt aliquot passus gradi, non tamen plurimos progredi. Et ideo licet possimus unum aut alterum nostræ naturæ morale bonum præstare diu tamen stare non valeamus, quin decidamus. Hoc Concilium autem lib. 1. de natu & gratia, ca. 22. latissime ex dictis Augustini Conciliorumque Milevitanis & Aravianis constat biluimus, perque doctrinam eiusdem sancti doctoris l. 2. q. 109. explicauimus.

ARTICVLVS III.

Vtrum alia præcepta moralia quæ ex ipsa Decalogum vagantur, conuenienter sum distinguantur, tum etiam ad eundem reducantur Decalogum.

Hic articulus superioribus sæpe desideratus est ac insignatus, quo explicatur numeri sufficientia Decalogi eiusque annexarum moralium præceptionem. Arguitur ergo, quod non fuerint alia moralia præcepta præter decem illa necessaria. Omnis enim lex & propheta, ut Mat. 22. asseruit Christus ex duobus illis pendens, charitatis Dei & proximi, Prius autem illorum abunde prior tabula explicatur, postterius uero postterior, ergo nulla sunt insuper necessaria. Secundo arguitur, si alijs opus fuisset præceptis, hoc esset uel tanquam generalibus, uel tanquam specialium ipsorum determinatio-

nibus, non quidem tanquam generalibus, quia maxima illa duo non erant explicitè necessaria, sed sunt, ut dicebamus, decalogi præuia principia conclusionis autem generales, omnes sunt in Decalogo. Neque uero opus erat moralibus alijs tanquam generalium determinationibus, nam ut antea ostensum est, determinationes moralium præceptorum ad ceremoniam pertinent, atque ad iudicialia. Tertio arguitur contra sufficientiam eorundem præceptorum. Præcepta moralia (ut supra constitutum est) debent institui de vniuersis virtutum actibus, ergo sicut in lege extant præter Decalogum præcepta pertinentia ad liberalitatem, misericordiam, castitatem & laetitiam: ita etiam deberent adhiberi præcepta de fortitudine, de temperantia, & de huiusmodi virtutibus quæ sunt hominis ad se ipsum, & tamen non inveniuntur, ergo non satis lege veteri de omnibus cautum est. In contrarium facit Davidicum illud testimonium: Lex Domini immaculata conuertens animas. Quo docetur, vniuersa prohibuisse mala, quibus anima maculatur vniuersaque præcepisse bona quibus conuertitur, ergo cum non sint cuncta in Decalogo, fit ut ipsa in locis habeatur, que in ipsum reducuntur.

Initium huius solvendæ quæstionis ex superioribus sumendum est. In primis supponenda est distinctio ceremonialium, iudicialiumque à moralibus, nempe quod ceremonialia & iudicialia ex sola diuina institutione vim habent, sicut in republica leges humanae. Non enim sunt de illis, quæ sunt iussa, quia bona, aut prohibita, quia mala, sed de his quæ antequam iubeantur, aut prohibeantur, nihil referebant. Sed (ut ait 5. Ethi. Aristot.) quia constituta sunt, referunt, id est eo sunt bona, quia iussa, & mala, quia prohibita. De quibus ideo impræsentiarum nullus habetur sermo. Moralium uero non ex institutione solum, sed dictamine naturalis rationis, seclusa alia lege, vim habent & energiam ligandi. Sunt autem in triplici ordine. Quædam enim existunt conuulsissima ac perinde patentissima principia, quæ ideo nullius indigent editionis, sicuti mandata de dilectione Dei & proximi, atque illud, Id facias alijs, quod tibi fieri vis & similia. Quæ ideo non sunt in Decalogo, sed sunt sicuti eius finis. Alia uero sunt

Tertium.

Psalm. 18.

Aristot.

Triple x ordo moralium

Soto
de iure
Legibus
III
13

sunt non vsque adeo uniuersalia, sed eorundem principiorum conclusiones quae quique perse etiam plebeius facile potest percipere. Veruntamen quia ob moram peruersitatem & rationis nebulam potest nonnunquam eorum iudicium perueri, editione indigent. Atque huius secundi ordinis sunt cuncta praecepta Decalogi, quauis illa secunda tabula, quia nullo indigent fidei lumine constituta supra sunt in primo conclusionum gradu, praecepta vero prima, quia illo indigent, in tertio. Sed tertius ordo est eorum, quae non ita quisque facile rationis luce percipere potest, at sapientium indiget adminiculo. Quae ideo articulo in secundo conclusionum gradu collocauimus. Et haec sunt extra Decalogum per Moysen & Aaron suggestionem diuina superaddita. At quantum ea quae minus cognoscuntur, per illa quae parentissima sunt innotescunt praecepta huiusmodi tertii ordinis ad Decalogum, quo implicita sunt reducuntur, singulis scilicet ad singula respondentibus. Exempla patent. Cum enim primo Decalogi praecepto alienorum deorum cultus profertur eodem natuque sit, cuncta quae ad idololatriam superstitionem spectant, ad ipsum referuntur, quale est illud Deut. 18. Non inueniatur in te, qui iustret filium suum aut filiam suam, ducens per ignem, nec sit maleficus atque incantator, neque qui Phytones consulat neque diuinos, & quera a mortuis ueritatem. Rursus quia secundo mandato periurium cauetur, eodem reducitur prohibitio blasphemiae, quae Leuit. 24. extat, ubi blasphemus iubeat lapidibus obrui. Et prohibitio falsae doctrinae, cuius Deuter. 18. fit mentio, ubi falsi prophetae refelli iubentur. Ad tertium autem praeceptum de sabbathi sanctificatione cuncta reducuntur ceremoniarum instituta. Quartum. Sicuti & ad quantum de honore parentibus deferendo applicatur omnia, quibus iubemur seniores & magistrum honorare. Quale est illud Leuit. 19. Coram cano capite consurge, & honora personam senis. Pari iure quintum praeceptum, quo homicidium condemnatur, iura omnia comprehendit, quibus coporea quatuor proximi lesio inhihetur, quin uero & internum odium. Quali illa sunt est in idem capitis. Non stabis contra sanguinem proximi tui. Et rursus, Ne oderis fratrem tuum in corde tuo. Ad eundem modum sexto praecepto, quae prohibitio est adulterij, implicatur genus omne luxuriae. In primis simplex fornicatio, & nefandum crimen, atque bestialitas, secundum illud Deuter. 24. Non erit meretrix de filiabus Israel neque fornicator de filiis Israel. & Leuit. 18. Cum masculo non commisceberis, cum omni pecore non coibis. Atque eodem tenore septimo praecepto quo furtum vituperatur, affine est aliud Deuter. 28. quo prohibetur usura, Non foeneraberis fratri tuo ad usuram. Et prohibitio fraudis, secundum illud Deuter. 25. Non habebis in sacculo diuersa pondera. Ac perinde uniuersa technarum & calumniarum genera. Denique eodem pacto ad octauum praeceptum, quod prohibitio est falsi testimonij adiungitur & prohibitio falsi iudicij, atque omnes mendacij species ac detractionis. Legitur enim Exod. 23. Neque in iudicio plurimorum acquiesces sententiae, utra ueritas e deus. Et infra, Mendacium fugies, & Leuiti. 19. Non eris criminator & susurro in populis. Postremis autem duobus, utpote quibus omnis cohibetur sinistra cupiditas, nullum aliud superest quod adhibeatur. Circa haec non nisi unicum simplex dubiolum restat. Etenim in hac reductionum serie multa recensita sunt grauiora, quae ad leuiora reducuntur ut blasphemia, ad periurium & ad adulterium infanda, bestialiaque flagitia, ac denique rapina ad furtum, cum tamen ratio suadere uideatur, ut quae leuiora sunt, ad acerbiora reducuntur. Huius autem rationem Caietanus hanc subiungit, quod cum illa leuiora, communiora ut inquit sunt & frequentius in usu, ad illa referuntur alia quae rarius contingunt. At uero ratio haec non plene uidetur dubium dissuere. Nam illa ratione, fornicatio simplex, quae latius inter homines serpit, deberet in Decalogo prohiberi ad quam reduceretur adulterium. Ratio ergo non est, nisi quam supra saepenumero adnotauimus, nempe quod cum Decalogo illa deberent penitus conscribi, quae sunt parentissima & inter utres omnis iustitia atque adeo inter iniquitates iniuria sic cunctis notissima, in prima tabula posita sunt illa, quae palam est nos Deo debere. In secunda uero nisi illa quae iniuriam in proximum annexam habent, quale

Secundus

septimus

Octauus

Nonum & decimum. Dico quod huiusmodi.

Rō Cit. ian.

quale est mœchia . Nefandum enim , crimen & bestialitas , etsi sint foedissima ac subinde grauiora , tamen non sunt peccata contra iustitiam sed in corpus proprium . Tametsi in furto & rapina verum sit , quod per minoris cautelam prohibeatur maius .

Ad primū arg. Per hæc igitur argumenta facile soluntur . Ad primum enim respondetur , quod est tota lex pendeat ex illis duobus mandatis nihilominus alia euidentius ex illis inferuntur , & hæc in Decalogo copulata sunt . Alia vero minus euidenter , & hæc commissa sunt sapientum doctrinæ .

Ad secundū arg. Ad secundum autem respondetur , quod ceremonialia , & iudicialia , vt dictum est , sunt generalium determinationes non per viam illationis , sed per viam arbitramenti quo generalia speciatim determinantur , quare illa non reducuntur ad Decalogum , sed illa profus , quæ vt naturalis instinctus inde sapientes ratiocinando eliciunt .

Ad tertium arg. Ad tertium autem per id , quod sepe dictum est , respondetur , videlicet quod in Decalogo illa tantum sunt prohibita quæ manifestari in inferunt iniuriam : seu in personam presentem , vt homicidium seu in futuram prole , vt adulterium Reliqua vero quæ hominem in ordine ad seipsum componunt , vt fortitudo , & temperantia quia eorum contraria non sunt adeo manifesta crimina , commissa sunt alijs edocenda , vt ducibus in bello , qui doceant non esset fugiendum : Deuter. 20. Nolite metuere nolite cedere . Et patribus familias , qui suos instruant temperate viuere , vt eodem libr. ca. 21. Monita nostra audire cõtemnit , commensationibus uacat & luxurie , atque conuiuuiis , est enim hæc reprehensio atque correptio , qua parentes in filios vti debent .

ARTICVLVS XII.

Vtrum præcepta moralia veteris legis iustificarent .

Primū arg. ad partē affirmatiuam. Paulus. Secundū.

Quæstio præfens in præceptis moralibus legis veteris dilucidandis versetur , queritur postremo articulo de eorum vigore , vtum videlicet eorum obseruantia iustificaret ? Videtur enim Paulus ad Roman. 2. id affirmare , vbi ait Non auditores legis iusti sunt apud Deum sed factores le-

gis hoc est , legis mandata complentes , iustificabuntur . Secundo , & id ipsum assertum esse videtur verbis illis I. c. i. 18. Custodite leges meas , atque iudicia , quæ faciens homo viuet in eis , vita scilicet spirituali , in qua iustitia apud Deum consistit . Et ratio id tertio persuadere videtur . Lex enim uerus , vipote diuinitus lata , excelsioris erat virtutis quam humana , lex autem humana iustos facit homines . Nam , vt supra dictum est , propositum legislatori est bonos facere ciues boni autem non sunt nisi per virtutes , quarum vniuersitatem . Aristoteles appellat legalem iustitiam : ergo lex vetus iustificabat . In contrarium est illud Pauli 2. ad Corinth. 3. Litera occidit . Quod secundum Augustinum in hb. de spiritu & litera . cap. 4. & proximis de præceptis moralibus ad literam intelligitur .

Tertium .

August.

Quæstio hæc tempore S. Tho. licet contra Pelagianos , satis fuisset , tam ab alijs , tñ præcipue ab Augustino discussa , tamē postquam Lutherani eatenus fidei iustificatiōnem adscribere moliti sunt , vt operib. omnem denegauerint iustitiæ vim , celebrior facta est . De quo pene argumento tripertitum nos opus de natura , & gratia ad sanctum Concilium Tridentinum , edidimus . Hic ergo nimis operosum esset tam uastam disputationem ingredi : sed satis erit præfenti loco inseruire . Et quidem diffidēti non possumus , quin articulus hic apud San. Thom. pressior sit atque implicatio , quam suam esse solet lux ingenij , quia cum illo tunc temporis res erat constitutissima , non duxit necessarium præfenti loco eam euoluere . Accedit quod vniuersa eius exemplaria expositurum chalcographorumque subinde negligentia mendosa hoc loco sunt . Igitur vt tum S. Tho. tum res ipsa aperitur , norandum est , quod sicuti iustitia duplex est , scilicet infusa & acquisita , sic & iustificatio altera sit apud Deum atque altera apud homines . Quare dicendum prius de illa , quæ est apud Deum , quæ simpliciter est iustitia , ac deinde de altera , quæ tantum dicitur iustitia humana . Iustificatio ergo (vt 2. libra citato cap. 6. dicebamus) si proprie & per se primo nomen accipias , idem est quod iustitiæ factio puta opus quo quis ex iniusto sit iustus . Sicuti calefactio est actio qua frigidū fit calidum . Nā huiusmodi nomina muta-

S. Tho.

Aucto.

libro de natura , & gra.

Soto , de Iust. & Jur. I tionem

SOTO
de Iure
Legibus
3
Dicit
13

tionem inter duo extrema significant. Accipitur nihilominus paulo extensus pro augmento & quod Physici dicunt, intentione eiusdem iustitie. Nam in formis, quae latitudinem habent, non solum inceptio, verum & progressio idem sortitur nomen. Dicitur enim aqua callescere quanto tempore fit calidior. De priori significatione ait Paulus ad Roman. 4. Credenti in eum qui iustificat impium, hoc est, ex iniusto iustum efficit. Et capitulo sexto. Qui mortuus est, iustificatus est a peccato. Est ergo iustificatio priori modo nihil aliud, quam peccatorum remissio per gratiam spiritus sancti, secundum illud ad Dorin. Iustificati estis in nomine Domini nostri Iesu Christi, & in Spiritus Dei nostri. Quapropter iustificatio in proposito non derivatur a iustitia particulari virtute, qua unusquisque alterius suum tribuit, sed ut importet totius hominis rectitudinem respectu Dei. Enimvero sicuti in rebus corporis illud dicitur alteri iustificari quod eidem adequatur, ut lapis normae, sic ille apud Deum iustificatur, qui eius voluntati subiectus ad eius legem, & regulam sua opera admittitur. De secundo autem iustificationis modo ait Ios. Apoc. 22. Qui iustus est iustificetur adhuc. Et Ecclesiasti. 18. Non verearis usque ad mortem iustificari. Et Iac. 2. Videtis quod noniam ex operibus iustificatur homo, & quantum non ex fide tantum. Quibus verbis aduertimus fuisse Paulo dicens: Arbitramur hominem iustificari per fidem, & non ex operibus nisi Paulus de infusione diuinae gratiae loqueretur. Iacobus autem de eius in cremento. Quo fit ut utroque predictorum modo iustificatio cum opus sit super naturale non nisi per gratiam Dei perque infusam iustitiam fiat. Sed est differentia quod prima iustitie infusio in parvulis quidem per solum sacramentum, in adultis vero per proprias dispositiones, puta vel per voluntariam receptionem baptismi, vel per contritionem quae licet non sit meritum gratiae, alias, ut ait Paulus non esset gratia, est tamen preparamentum absque quo nemini eam Deus conferat. Quare ad conversionem prima dispositio requiritur fidei nam accedentem ad Deum, ut Paulus, oportet credere quia est Deus, deinde requiritur spes, iuxta illud ad Roma octavo. Spe saluti facti sumus.

Paulus

Differentia inter paruos & adultos, quantum ad iustitiae infusionem.

Denique motus charitatis, secundum illud Iohannis. Translati sumus de morte ad vitam: quoniam diligimus fratres. Et secundum illud Saluatoris. Qui diligit me, diligitur a patre meo. At vero postquam dimittis iusti facti sumus ac Dei filii constituti, per infusam ab ipso cum gratia virtutis, ac per diuinum eius fauorem operamur opera, hoc est merita vite, audendo iustitiam. Prior ergo iustificatio est acquisitio seu assequutio iustitiae, posterior vero est eiusdem extitio. Iustitia autem acquisita, quae est apud homines, vna est secundum rei veritatem quando scilicet homo re vera facit legis opera, quam appellat Paul. ad Roma. 3. legem factorum. Et dicitur iustitia operum, ut illic nos adnotauimus, quia est humana rectitudo, quae per naturalem facultatem in moribus constituitur secundum legum normam. Ac differt a iustitia fidei, quod talis rectitudo, licet substantiam operum faciat moraliter bonam, non tamen personam iustificat per remissionem praeteritorum peccaminum, iustitia vero quae fundatur in fide, ideoque nuncupatur iustitia fidei, per gratiam iustificat prius personam a delictis praeteritis, ut deinde iusta exequatur opera, quae si ut Deo grata. Sed est praeterea humana iustificatio in foro exteriori, quando secundum allegata & probata iudex reum absoluit. Quo sensu ait Sapiens Proverb. 17. Qui iustificat impium, & condemnat iustum. ab omnia bilis est uterque apud Deum. De hac autem acceptatione nihil ad praesens. Quapropter, & respectu iustitiae acquisite iustitiae apud homines, uno modo usurpatur iustificatio pro acquisitione & assecutione habitus iustitiae, puta cuiuscunque virtutis, nam generali etiam nomine accipitur hic iustitia, atque altero modo pro executione & exercitio studiosorum operum. Hac igitur praemeditati ad litteram S. Tho. descendentes, quinque conclusionibus ad questionem respondeamus. Mouet enim peculiariter quaesitione de preceptis moralibus legis veteris, propterea quod de illis peculiariter tractatur in hac quaesitione: videlicet, utrum iustificarent, hoc est homines facerent iustum apud Deum ac dignum vitae aeternae? Pro cuius decisionem supponit quod sicuti sanum propria accipitur pro animali quod sanitate formales

Iustitia acquisita apud homines.

Supponit tamen decisionem quaesitionis. Prima conclusio Augusti.

Ita est sanum secundario vero pro signo
 vel causa tantis, quemadmodum vna
 dicitur sanam, ac medicinam, sic iustifica-
 tio proprie & formaliter accipitur pro re-
 ceptione & custodia iustitiæ, quæ est pecca-
 to vni remisso, secundario vero pro dispo-
 sitione atq; adeo pro significatione eiusde
 iustitiæ. Quo supposito statim prima con-
 clusio. Precepta legis secundo improprioq;
 modo iustificabant, tum in quantum dispo-
 nebant homine ad gratiam Christi iustifican-
 tem, tum etiam in quantum eandem futuram
 Christi misericordiam significabant, nam
 ut ait contra Faustum. Aug. vita illius popu-
 li prophetica erat, & Christi figurativa, se-
 cundum illud 1 ad Cor. 10. Omnia in figu-
 ra contingebant illis. Percontaris autem
 vtrum hoc peculiare erat preceptis illius le-
 gis, ac moralibus singulari? Nam & opera
 nostra, preparamenta etiam sunt ad gratiam.
 Respondetur in hoc nihil interesse discrimi-
 nis inter opera illius legis & nostra quod
 pertinet ad cuiusq; pertinet iustificationem.
 Immo sicut opera nostra extra gratiam pos-
 sunt esse moraliter bona atq; adeo cum au-
 xilio speciei dispositio ad gratiam, sic ope-
 ra illorum tam ceremonialia & iudicialia,
 quam moralia. De hoc autem est differen-
 tia, quod cum gratia & misericordia per so-
 lum Christum nobis obueniat, per opera il-
 lius legis disponebatur populus ad suscipi-
 endum eundem Messiam, eiusq; legem euan-
 gelicam, quam & ceremonie etiam signifi-
 cabant, ob id que conclusio cuncta leg. s. o-
 pera comprehendit. Opera vero nostre le-
 gis non disponunt ad suscipiendum signi-
 ficandumve Christum, sed quem iam susce-
 pitimus, per ea colimus. Si autem loquamur
 de iustificatione proprie dicta, puta de rece-
 ptione & cultu iustitiæ, tunc vt paulo antea
 admonebamus distinguendum est. Nam
 iustificatio vel vsurpatur pro acquisitione
 & assecutione iustitiæ, vel pro executione
 eiusdem acquisitæ, purã pro exercitio operi
 vni iusti. At vero virtutum alia sunt acqui-
 sitæ, aliæ infusæ, quarum priores nostrorum
 operum vni & consue tudine, secundum Ari-
 stot. 2. Ethic. ingenerantur, posteriores vero
 diuinitus cum gratia infunduntur. In qui-
 bus simpliciter vera iustitia consistit, quæ est
 apud Deum, puta remissio peccatorum, se-
 cundum illud Pau ad Rom. 4. Si Abraham
 ex operibus legis iustificatus est, habet glo-
 riam scilicet apud homines, sed non apud

Deum. Atquid hæc vera iustificatione que-
 ritur impotentiam, De qua idcirco sta-
 tutur secunda conclusio negatiua, eadem-
 que generalis. Precepta moralia, quibus hu-
 mani actus instituntur, ne quaquam effice-
 re tunc poterant, neq; vero in nobis modo
 possunt eiusmodi iustitiam. Haud enim co-
 clusio peculiariter intelligenda est de præ-
 ceptis illius legis, sed de omnibus generaliter
 etiam nostre, quæ ad mores pertinent. At-
 qui hoc est argumentum, quod Paulus tum
 in alijs epistolis, tum præsertim ad Roma-
 nos atq; ad Galatas demonstrandum cura-
 uit aduersus Iudæos, qui suam salutem suis
 legis operibus adscribebant. Constituit in-
 quam nemini vnquam salutem nisi perfi-
 dem Iesu Christi, obigisset. Et ratione in se
 pe assignauimus, nempe quod cum iustifi-
 catio opus sit supernaturale, vigore nostro
 sum operum excedit, vt ab ecclesia contra
 Pelagium iam pridem, sancitum est. Quare
 altera, vt diximus, nuncupatur iustitia ope-
 rum, quæ personam a peccatis emundat. At
 vero dicitur Tho. conclusionem ad præcepta
 moralia eo coercuit, quod de ceremoniali-
 bus sacramentis dubium restabat, an sicut
 nostra gratia efficeret. Ab hac statim conclu-
 sione litera S. Tho. non solum implexa est,
 verum & mendosa Subdonatur namq; duo
 membra eorundem verborum, hæc scilicet.
 Si vero accipiatur iustificatio pro executio-
 ne iustitiæ. Quæ rursus verba statim repeti-
 tur. Quare necesse est, vt in priori legamus,
 pro acquisitione, vel assecutione. Nã illud
 fuerat prius membrum superioris distinctio-
 nis. At vero non subinde patet litera. Nã
 cum negasset opera moralia iustitiã apud
 Deum efficere, consequens sit, vt neque eis-
 dem, eandem acquiramus aut assequamur
 iustitiam, & tamen protinus subiungit, qd
 præcepta moralia iustificabant in quantum
 continebant, id quod est secundum se ius-
 tum. Dicendum ergo est Sanctus Th. tria
 membra insinuare scilicet efficere iustitiã,
 assequi iustitiam, & exequi iustitiam. Et de
 primo statuit secundam conclusionem ne-
 gatiuam. De secundo autem subicitur ter-
 tia. Precepta moralia iustificant si iustifica-
 tio accipiatur pro assecutione, & acquisitio-
 ne, hoc est per eorum opera omnes asseque-
 batur iustitiam, tum naturalem, quæ gene-
 ratur assuetudine operum bonorum mora-
 liter, tum etiam illam, quæ est apud Deum.
 Non quidem in ratione meritorum, hoc
 enim

Secunda
conclu.

Rõ con-
clõnis.

S. Tho.

Tertia
conclu.

SOTO
de iure
legibus
3
DIF
13

Aristot.

Paulus.

Iustitia
acquisi-
ta apud
hoies.

Supple-
tum
de
ne
qu
fion
im
io.
ac.
na.
Aug

enim est Pelagianum, & secunda conclusio ne, negatum, sed tamen in ratione dispositionis per speciale auxiliu. In quo (vt nuper dicebamus) opera nostra ab illis non differant. Sunt enim vtraque moraliter bona ex obiecto. Et hoc est, quod ait D. Tho. In quantum continebant id, quod est iustu. Quarta conclusio. Ceremonialia legis opera, nempe preceptorum sacramenta non conferebant gratiam, sicuti nostra. Conclusio hec non est propria presentis loci, sed doctrine complementum inserta. Constituit eam tamen D. Tho. 3. parte, qu. 62. art. 6 iuxta verbum

Paulus. Pauli ad Galat. 4. Convertimini iterum ad infirma & egena elementa, hoc est, secundum glossam, ad legem. Quæ quidem dicebatur infirma, eo quod perfecte non iustificabat. Vbi non negatur in circumcisione conferri fuisse tunc solitam gratiam aut tamen non conferrebat uti sacramenti, sed per fidem, quum per illam ceremoniam populus ille profectabatur. Et ratio discriminis est, quod tunc cum nondum fuisset exhibitum passio sola intentione per modum finis applicabatur per fidem. Quare ceremonie illa non erant passionis instrumentum, sed precise testimonium. At vero cum per euangelium exhibitam iam passionem profiteamur, nostra sacramenta non tantum eiusdem testimonio, verum, & instrumenta censentur, in quorum perinde applicatione virtus latet, effectrix gratia. Igitur vt ad rem redeamus, si iustificatio pro exercitio, & executione iustitiæ vsurpetur, adiungitur quinta conclusio. Omnia præcepta legis iustificabant. Nã extra gratiam erant mortaliter bona iustificantiã apud homines. In his autem qui per gratiam Dei iustitiam fuerunt apud ipsum adepti, vera erant merita digna felicitati æternæ. Neq. in hoc vllum erat intervallum inter nostra & illorum opera. Agnoscit autem S. Tho. non nihil discriminis inter ceremonialia præcepta, & reliqua, seu moralia, seu iudicialia, quod ceremonialia, inquit, ideo iustificabant, hoc est erant meritoria, quod continebant iustitiam secundum se in generali, ob id, scilicet quod per ea exhibebatur Deo cultus, sicuti nos modo per thurificationem, & alias ecclesiasticas ceremonias Deum collimus. At vero in spali, id est, propria ratione obiecti, non continebant secundum se iustitiam, nisi ex sola determinatione legis diuine. Quod est dicere, litere cetera animalia, nempe vitulos, aut capros, aut

agniculos, aut passeris destinato numero, linireq. ali aris cornua sanguine, & ad genus alia, secundum eorum natura nihil iustitiæ continebant, magis quam occidere canes aut certe mures. Continebant tamen iustitiam ex determinatione diuine legis, porro quia diuinitus erant instituta. Et ideo inquit de huiusmodi præceptis dicitur quod non iustificabant nisi ex deuotione & obedientia facientium. At tamen præcepta moralia generaliter continebant id, quod erat secundum se iustum, nempe Dei proximiq. amorem, quæ est generalis iustitia, omnem virtutem secundum Arist. 5. Ethic. comprehendens. Præcepta vero iudicialia continebant specialem iustitiam, hoc est, determinatione generalis rationis præceptorum moralium ad aliquam speciem modo supra deposito. Est enim genus moralis præcepti, vt malefactor in suppliciu adigatur, iudiciali autem in particulari decernebatur vt qui iuraretur ouem quatuor solueret, & fur nocturnus occideretur, & adultera lapidibus obrueretur.

Per hæc ergo clarescunt argumentorum Ad præ-solutiones. Verbum enim Pauli ad Rom. 2. quod iustitiam operum iustificabuntur, intelligitur secundum sententiam quintæ conclusionis de executione iustitiæ nempe quod implentes legem extra gratiam exequantur opera moraliter bona, in gratia vero opera de condigno meritoria. Aliud autem Leu. 18. nempe quod faciens humo iudicia legis viueret in vis nõ intelligitur, quod per se ipsa opera vita donarent spiritualem, sed quod qui legem custodiret, non incurreret mortis pœnam, quam semper lex comminabatur, quamuis & in eis ob id viueret spiritualiter, quod iustus seruando legem conferuaret. Dei amicitiam. Tertium autem argumentum solum probat, quod opera humanarum legum iustificantiã iustitiã acquirunt, quæ est apud homines. Conclusio vero secunda, est principalis huius articuli negat vlla per se opera iustificare apud Deum.

Quarta conclusio. S. Tho.

Paulus.

Quinta conclusio.

Arist.

Ad præ-solutiones.

Ad feci dum.

Tertiu.

Q. V. A.